

Συνέντευξη με τον κ. Παπαλεξάκη Γεώργιο (Π.Γ.) και τον κ. Παπαλεξάκη

Νικόλαο (Π.Ν.)

Κρήτη, Ν. Ρεδύμνης, Ρέδυμνο, Οργανοποιείο κ. Παπαλεξάκη

13 Ιουνίου 2005

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Περπιράκη Ελένη

Ερ. Είμαστε σήμερα στο οργανοποιείο του κυρίου Παπαλεξάκη Γεωργίου και έχουμε κοντά μας τον κύριο Παπαλεξάκη Γεώργιο και τον γιο του τον κύριο Νίκο που είναι οργανοποιός, τον κύριο Νικολή, και έχουμε την τιμή και τη χαρά να είμαστε στο οργανοποιείο τους με την Ελένη την Περπιράκη και να τους παίρνουμε συνέντευξη για τη ζωή και το έργο τους. Και να μας πείτε κύριε Παπαλεξάκη πώς ξεκινήσατε να φτιάχνετε όργανα; Παίζατε κάποιο όργανο ο ίδιος;

Π.Γ. Λοιπόν, λύρα παίζω και λύρα φτιάχνω. Βέβαια, ασχολούμαι και με άλλα όργανα αλλά κυρίως η λύρα είναι εκεί που ασχολούμαι. Τώρα από πότε άρχισα να φτιάχνω αν το πάρουμε το πράγμα έτσι κάπως ως προς την θεωρία, για να το πω έτσι, λύρες φτιάχνω απ' όταν ήμουνα πέντε χρονών παιδί.

Ερ. Έτσι, ε;

Π.Γ. Δηλαδή με τι τρόπο τώρα; Εκάναμε εκεί πέρα στο χωριό μια λύρα, εντελώς βέβαια απλή, έβρισκα ένα ξύλο, έβαζα τρεις μπρόκες απάνω, έβρισκα κάποιες χορδές και τις κάρφωνα από τη μια μεριά μέχρι την άλλη και φτιάναμε εκεί πέρα κάτι δοξάρια και υποτίθεται ότι τέλος πάντων κάναμε ένα γλέντι εκεί πέρα μαζί με άλλο κάποιο γείτονα που έπαιζε το λαούτο. Δηλαδή άμα το καλοσκεφτείς γιατί τώρα αυτό που σας λέω δεν το έχω πει ποτέ ακόμα, αλλά επειδή έχει μπει τώρα μέσα στο μυαλό μου και επειδή μου κάνουν συνέχεια αυτήν την ερώτηση από πότε έχεις φτιάξει, δηλαδή στη θεωρία είμαι από πέντε χρονών κατασκευαστής, διότι υπήρχε μέσα στο μυαλό μου αυτή η δημιουργία.

Ερ. Είχατε δει κανέναν;

- Π.Γ. Όχι, μόνος μου. Είχαμε βρει ένα ξύλο που έμοιαζε με λύρα και είχαμε βάλει τις τρεις μπρόκες κάτω για να βάλουμε τις τρεις χορδές. Από τη πάνω μεριά βάζαμε εκεί πέρα κάτι άλλα, πιο χοντρές μπρόκες, για να στρίβουν απάνω κι αυτά και φτιάχναμε μια λύρα. Και όταν λέμε λύρα εντάξει, στην όψη γιατί για να 'παιζε αυτό το πράγμα δεν έπαιζε, αλλά η σκέψη από τότε υπήρχε ως προς την κατασκευή.
- Ερ. Για χορδές τι βάζατε; Για χορδές;
- Π.Γ. Κάτι σύρματα ψιλά, κάτι πιο χοντρά, κάτι τέτοια πράγματα.
- Ερ. Έπαιζε η λύρα;
- Π.Γ. Όχι, δεν έπαιζε.
- Ερ. Έκανε ντιν, ντιν;
- Π.Γ. Όχι, έκανε, αλλά δεν έπαιζε. Ύστερα τα δοξάρια και αυτά πού να βρεις να βάλεις τρίχες και ξέρω 'γω κι αυτά αλλά...
- Ερ. Πρώτα φτιάξατε λύρα και μετά πιάσατε όργανο λύρα να μαθαίνετε;
- Π.Γ. Ναι, λοιπόν. Πράγματι, πρώτα εξεκίνησα λίγο και έπαιζα και συγχρόνως μ' αυτό εξεκίνησα κι έφτιαχνα κιόλα.
- Ερ. Ο παππούς σας είπατε πριν ότι...;
- Π.Γ. Ο πατέρας μου, ναι, ο πατέρας μου.
- Ερ. Είχατε μια επαφή;
- Π.Γ. Ξέρω ότι είχε φτιάξει και σε λυράρηδες λύρα. Δηλαδή ένας Φυσάκης που έπαιζε παλιά στο ράδιο στην Αθήνα κι εδώ πέρα ξέρεις τότε στα Χανιά που πηγαίνανε και παίζανε λυράρηδες για να κάνουνε κάποια εκπομπή, μου 'χε πει ο πατέρας μου και ο ίδιος ο λυράρης αυτός ο Φυσάκης ότι του 'χε φτιάξει ο πατέρας μου λύρα.
- Ερ. Πού; Στο σπίτι τις κατασκεύαζε;
- Π.Γ. Στο σπίτι, τότε δεν υπήρχανε... Είχε εκεί πέρα ένα σκεπάρνι, ένα μαχαίρι κι ασχολιούταν με την κατασκευή.
- Ερ. Να πούμε ότι κατάγεστε απ' το Ατσιπόπουλο και ο πατέρας σας η καταγωγή του και η μητέρα σας από εκεί.
- Π.Γ. Απ' το Ατσιπόπουλο κι αυτοί, ναι.
- Ερ. Εκεί υπήρχε κάποιος οργανοπαίχτης που ακούγατε μικρός;
- Π.Γ. Ναι, υπήρχαν οργανοπαίχτες. Ύπήρχε ένας Σικάκης ο οποίος...

- Ερ. Το μικρό του;
- Π.Γ. Ο Σικακής, τώρα το μικρό του θα σε γελάσω τώρα. Αυτή τη στιγμή δεν το θυμάμαι το μικρό του. Αλλά τότε θυμάμαι σαν να τον βλέπω τώρα μπροστά στην πόρτα, γέρος τώρα ογδόντα χρονών πέθανε, εγώ ήμουν παιδάκι τριών χρονών τότε τεσσάρων.
- Ερ. Σαν να τον βλέπατε τώρα στην πόρτα κι έπαιζε τη λύρα.
- Π.Γ. Μιλάμε τώρα για το '53, '52 κι έπαιζε τη λύρα. Μετά ήταν ένας άλλος ο Παπατζανής ο Σοφοκλής.
- Ερ. Αυτός ο πρώτος έπαιζε επαγγελματικά; Έβγαζε γλέντια σε καφενεία και τέτοια;
- Π.Γ. Ε... Δεν τότε θυμάμαι και δεν μπορώ να σου πω αλλά ο άλλος ο δεύτερος ο Παπατζανής ο Σοφοκλής ήταν επαγγελματίας. Δηλαδή είχε και λαουτιέρη και παίζανε στα μαγαζιά. Πηγαίνανε σε γλέντια εκεί πέρα, της Παναγίας παίζανε στο χωριό. Ήταν... Τον θυμάμαι σε γλέντι κανονικό.
- Ερ. Ο πατέρας σας έπαιζε λύρα;
- Π.Γ. Έπαιζε ερασιτεχνικά και μέχρι δηλαδή πριν πεθάνει, καμιά φορά που ήθελα να τελειώσω εγώ καμιά, την έπιανε έτσι στα χέρια του και ψιλοέπαιζε.
- Ερ. Είχε γνωρίσει κανέναν από αυτούς τους παλιούς; Ας πούμε τον Φουσταλιέρη;
- Π.Γ. Κοίταξε να δεις, ερχότανε τότε στο Ατσιπόπουλο όλοι αυτοί, δηλαδή ο Φουσταλιέρης, ο Μουντάκης που ήτανε ας το πούμε από τους παλιούς, ο Τερζηδογιάννης ο οποίος πέθανε πριν κάνα δυο χρόνια και ήμαστε και συγγενείς και έπαιζε και πολύ καλή λύρα. Μ' αυτούς έκανε παρέα.
- Ερ. Ο Τερζηδογιάννης από πού ήτανε;
- Π.Γ. Ο Τερζηδογιάννης ήτονε η μάνα του ήταν από το Ατσιπόπουλο και ήμαστε συγγενείς. Ήταν Σταυρουλάκη το γένος, αν θυμάμαι καλά.
- Ερ. Αυτός ερχότανε και έπαιζε με ένα λαούτο;
- Π.Γ. Με ένα συνήθως παίζανε. Ναι.
- Ερ. Ο πατέρας σας όταν λέμε ότι έπαιζε ερασιτεχνικά, δηλαδή; Σε παρέες;
- Π.Γ. Ε, εντάξει εκεί στο σπίτι αν καμιά φορά ξέρω 'γω και αυτά. Και σου λέω δεν είχε φτιάξει λύρα δική του, είχε φτιάξει κάνα δυο λύρες και τις είχε

δομένες, δεν... Απλώς τύχαινε κάποια στιγμή να παίζει κάποιος άλλος, μπορούσε να παίζει και αυτός κανένα κομμάτι. Δεν ήταν δηλαδή... Ασχολιόταν με τη γεωργία πιο πολύ.

Ερ. Με τον Μπαξεβάνη; Τον είχε συναντήσει;

Π.Γ. Ο Μπαξεβάνης ήτανε... δεν ξέρω τώρα, βέβαια κοντοχωριανός ήταν από τα Μετόχια και πιστεύω ότι σίγουρα είχανε ας πούμε κάποια σχέση, αλλά δεν έτυχε να το 'χω κουβεντιάσει για να σου πω ας πούμε σίγουρα.

Ερ. Εσείς τη Λαυρεντία την είχατε ακούσει να τραγουδά;

Π.Γ. Δεν το θυμάμαι τώρα αυτό, δεν τη θυμάμαι παρά μόνο από δίσκους. Δεν ξέρω και πότε πέθανε αυτή η Λαυρεντία.

Ερ. Ζει ακόμα.

Π.Γ. Α, ζει η Λαυρεντία, μπράβο. Γιατί νομίζω την είχε κάποια στιγμή η τηλεόραση, κάτι θυμάμαι τώρα αλλά δεν... μπράβο.

Ερ. Κι έτσι σε κάποια στιγμή εσείς πότε νιώθετε ότι είστε ας πούμε, ότι πιάνει το χέρι σας; Πότε καταλαβαίνετε τον εαυτό σας ότι μπορεί να γίνει οργανοποιός; Σε ποια ηλικία;

Π.Γ. Ακόμη δεν το 'χω καταλάβει.

Ερ. Έτσι, ε; Γιατί αυτό; Πάντα μαθαίνει κανείς απ' την τέχνη του;

Π.Γ. Ου... Αυτό είναι ατελείωτο.

Ερ. Ναι, αλλά τα πρώτα όργανα δηλαδή... φτιάξατε την πρώτη λύρα, βάλατε τις βίδες, τις πρόκες.

Π.Γ. Ναι, να σου πω κάτι, γιατί έφτιαξα την πρώτη λύρα ας το πούμε βέβαια, να παίζει. Ας το πούμε έτσι.

Ερ. Ή να βγάζει κάποιο ήχο.

Π.Γ. Με το που έφτιαξα την πρώτη λύρα... τη δοκιμάσαμε.

Ερ. Σε ποια ηλικία έγινε αυτό, κάνατε ένα όργανο που να παίζει;

Π.Γ. Εκεί γύρω στα πόσο τώρα; Στα είκοσι πέντε, στα είκοσι, κάπου εκεί.

Ερ. Εσείς από τα πέντε που είπατε, που βγάλατε αυτό το ντιν, ντιν μέχρι τα είκοσι πέντε κάνατε άλλους πειραματισμούς με άλλα όργανα;

Π.Γ. Τότε, κοίταξε να δεις. Πήγαίνα στο γυμνάσιο, μετά πήγα στην Αθήνα, στην άλλη σχολή, δηλαδή δεν είχα... ήτανε κάτι κενό, δηλαδή ήτανε μεν το πρώτο για να κάνουμε υποτίθεται κάποια γλέντια κι αυτά στο χωριό

παιδάκια πέντε - έξι χρονών και δέκα, αλλά μετά που έφυγα κι ανέβηκα στην Αθήνα, σταματήσανε όλα.

Ερ. Ο πατέρας σας όταν σας είδε να φτιάχνετε αυτό το όργανο, ας πούμε, το πρώτο, το αυτοσχέδιο...

Π.Γ. Ναι, ο πατέρας μου, ε, καλά εντάξει. Τώρα μικρά παιδιά.

Ερ. ...Δεν έδωσε πολύ σημασία;

Π.Γ. Τότε αυτοί είχανε άλλα προβλήματα και άλλα τρεξίματα. Κουρασμένοι από το πρωί μέχρι το βράδυ στα χωράφια, εντάξει.

Ερ. Ο πατέρας σας τι όργανα έφτιαχνε;

Π.Γ. Λύρες έφτιαχνε. Λύρες.

Ερ. Λαούτα;

Π.Γ. Όχι.

Ερ. Μαντολίνα;

Π.Γ. Μόνο με λύρα είχε ασχοληθεί, μόνο με λύρα και θυμάμαι ότι και την πρώτη λύρα που έφταξα εγώ, του είπα «πού θα βρω κάνα ξύλο» και μου λέει «είναι στο Μετόχι απάνω, μια καρυδιά, άμε να την πάρεις και άμα σου κάνει παρ' τη να τήνε κόψεις να κάνεις και...». Το πρώτο ξύλο ήταν αυτό.

Ερ. Και από εκεί και πέρα; Από τα είκοσι πέντε και μετά; Ξεκινήσατε πιο συστηματικά;

Π.Γ. Έφτιαχνα μια λύρα, την έδινα, μετά λέω να φτιάξω και καμιά άλλη και ξέρω 'γω κι από εκεί ξεκίνησα, κάπως έτσι. Η μία έγινε δύο, οι δύο τρεις και από εκεί βέβαια σιγά - σιγά ξεκίνησε κάποια τέτοια ιστορία.

Ερ. Σε ποια ηλικία έτσι ανοίγετε το οργανοποιείο εδώ; Ή αρχίζετε να δίνετε λύρες;

Π.Γ. Δίνω λύρες από... πόσων χρονών να σου πω τώρα;

Ερ. Από τριάντα χρονών, ας πούμε;

Π.Γ. Από πριν το '80, πριν το '80. Και βέβαια δούλευα στο Ατσιπόπουλο τότε εκεί, εντάξει, το ξέρανε ορισμένοι, ο ένας με τον άλλον...

Ερ. Γνωριστήκατε.

Π.Γ. Ερχόταν από εκεί πέρα. Εδώ πέρα το μαγαζί άνοιξε, όταν το έκλεισε ο Σταγάκης που το άφησε, το πήρα εγώ μετά και συνέχισα.

- Ερ. Στο χωριό υπήρχε κάποιος άλλος οργανοποιός εκτός από τον πατέρα σας εκείνη την εποχή; Παλιά;
- Π.Γ. Όχι, στο χωριό δεν ασχολιόταν κανένας με όργανα.
- Ερ. Όχι. Κυρίως μόνο ο πατέρας σας κατασκεύαζε ό,τι κατασκεύαζε.
- Π.Γ. Εντάξει, μα δεν μπορούμε να πούμε ότι ήταν τώρα κι ένας κατασκευαστής επειδή είχε φτιάξει κάποια όργανα.
- Π.Ν. Ερασιτεχνικά.
- Π.Γ. Απλώς ήταν εντάξει κάτι που... ίσως να υπάρχει από εκεί η φλέβα και ξέρω 'γω και υπάρχει η προέκταση σ' εμένα.
- Ερ. Ως εικόνα δηλαδή οργανοποιού είχατε τον πατέρα σας. Δεν θυμάστε ως παιδάκι κάποιον άλλον;
- Π.Γ. Θυμούμαι δηλαδή μια λύρα που είχε φτιάξει ας πούμε που 'χε μια κεφαλή αλόγου και την εσυνεριζόμουν εγώ με τον αδερφό μου και την είχαμε σπάσει πάνω στη σκάλα εκεί στο Μετόχι που μέναμε τα βράδια και ξέρω 'γω κι αυτά, και την είχαμε σπάσει πάνω στη σκάλα, δηλαδή την βλέπω τώρα, αυτή η κεφαλή του αλόγου δεν θα μου ξεφύγει ποτέ από το μυαλό μέσα. Κι γι' αυτό που άρεσε και φτιάχνω και λύρες που έχουνε την κεφαλή του αλόγου. Κατάλαβες; Βέβαια.
- Ερ. Το κύριο επάγγελμά σας;
- Π.Γ. Το κύριο ήτανε στον Ο.Τ.Ε. το οποίο βέβαια σταμάτησα πριν δυο χρόνια.
- Ερ. Παρατηρήκατε δηλαδή;
- Π.Γ. Όχι, κανονικά, έφυγα. Είχα τα χρόνια.
- Ερ. Φύγατε με σύνταξη; Νέος, νέος. Μάλιστα.
- Π.Γ. Αλλά βέβαια αυτό δεν λέει για μένα τίποτα, γιατί εντάξει, στον Ο.Τ.Ε., μπορεί να δούλευα ξέρω 'γω εφτά ώρες, τι δούλευα, από όξω για τις λύρες δούλευα όλη την ημέρα τουλάχιστον δέκα ώρες. Δηλαδή όλες οι άλλες ώρες για μένα ήταν δουλειά πάνω στα όργανα.
- Ερ. Στον πατέρα σας από ποιες περιοχές ερχόντουσαν να πάρουν όργανα;
- Π.Γ. Κοίταξε να δεις, κατ' αρχήν δεν πουλούσε. Αυτός έφτιαξε μερικές λύρες και τις έκανε δώρο σε ορισμένους φίλους που παίζανε και ξέρω 'γω.
- Ερ. Α, δεν πουλούσε;

- Π.Γ. Δεν ήτανε δηλαδή επαγγελματίας να πουλάει και ξέρω ‘γω και αυτά. Όχι. Είχε φτιάξει κάποια όργανα που τα ‘χε κάνει δώρο. Βέβαια.
- Ερ. Και τότε αισθάνεστε ότι είστε οργανοποιός; Ότι πιάνει το χέρι σας, βγάζουν οι λύρες σας ήχο και μπορείτε αυτήν την τέχνη να την κάνετε και μαγαζί ή να την κάνετε μια δεύτερη ενασχόληση;
- Π.Γ. Κοίτα να δεις, αυτό είναι πλέον, δηλαδή... Αυτή την αίσθηση και αυτήν την ικανότητα, σου την δίνουν οι άλλοι. Δεν μπορείς δηλαδή μόνος σου να κρίνεις, διότι όταν δεν υπάρχει από τους άλλους η ανταπόκριση και το να πιάσουνε να δούνε τι κάνεις και ξέρω ‘γω, δεν μπορεί να υπάρξει και η ανάλογη... δηλαδή αυτό από τους άλλους εξαρτάται.
- Ερ. Δεν το διατύπωσα τότε σωστά. Πότε οι άλλοι κρίνανε...
- Π.Γ. Μπράβο.
- Ερ. ... ότι ο Παπαλεξιάκης ο Γιώργης μπορεί να κάνει αυτό το επάγγελμα ας πούμε;
- Π.Γ. Εντάξει, εγώ φτιάχνω τώρα τριάντα χρόνια, λύρα δεν έχω στη μπάντα. Τώρα από εκεί και πέρα ας το κρίνει ο καθένας.
- Ερ. Όχι, μιλάω χρονολογικά.
- Π.Γ. Δεν ξέρω αν γίνομαι κατανοητός.
- Ερ. Ναι, θέλω να μας πείτε μια χρονολογία περίπου. Δηλαδή π.χ. το ‘80, το ‘70, το ‘50;
- Π.Γ. Κοίτα, οι πρώτες μου λύρες, δεν μπορώ τώρα να πω ότι είναι λύρες όπως και τώρα, αλλά εν τοιαύτη περιπτώσει και τώρα που τις βλέπω, βλέπω ότι εντάξει, ήταν αρκετά καλές.
- Ερ. Ναι, αλλά τότε;
- Π.Γ. Εκεί, από τότε, ‘80, ‘81, ‘82.
- Ερ. Τότε;
- Π.Γ. Εντάξει.
- Ερ. Περίπου είκοσι πέντε χρονών προηγουμένως είπατε.
- Π.Γ. Λύρες δηλαδή που μου τις φέρνουν ακόμα εδώ τις βλέπω ότι εντάξει δεν έχουν βέβαια την καλαισθησία, την κεφαλή εκείνη εκεί την εξεζητημένη και τη λεπτομέρεια κι αυτά, αλλά στον ήχο, δεν ήταν άσχημες. Κατάλαβες;
- Ερ. Έχετε πόσα παιδιά;

- Π.Γ. Δυο.
- Ερ. Δύο αγόρια. Και ο άλλος ο γιος μαθαίνει;
- Π.Γ. Και οι δυο.
- Ερ. Και οι δυο. Ο Νικολής είναι πιο..., πώς να το πούμε, είναι πιο μέσα στην τέχνη;
- Π.Γ. Ε, οπωσδήποτε, είναι και περισσότερα χρόνια. Ο άλλος τώρα είναι στρατιώτης ακόμα.
- Ερ. Είναι μικρός.
- Π.Γ. Βέβαια. Και μετά ο Νίκος είναι ότι παίζει κιόλας, αυτό είναι. Ο μικρός παίζει λαούτο βέβαια, αλλά για τη λύρα και γενικά όλα τα όργανα πρέπει να το παίζεις το όργανο. Άμα δεν το παίζεις δεν...
(Διακοπή)
- Ερ. Λέγαμε για τον Νικολή.
- Π.Γ. Ε, εντάξει. Προχωράει σιγά - σιγά, έχει υπομονή μεγάλη, τώρα από εκεί και πέρα είναι θέμα χρόνου. Έχει μπει σε ένα καλό ας το πούμε δρόμο, φτιάχνει τις δικές του τις λύρες και σιγά - σιγά θα προχωρήσει και σε κάτι ακόμη πιο εξεζητημένο και καλύτερο και αυτά.
- Ερ. Ναι. Εσύ Νικολή πότε ξεκίνησες να ενδιαφέρεσαι γι' αυτήν την τέχνη;
- Π.Ν. Από τεσσάρων χρονών, τριών.
- Ερ. Από μικρός δηλαδή έβλεπες τον πατέρα σου που έφτιαχνε...;
- Π.Ν. Μ' έπαιρνε μαζί του στη δουλειά.
- Ερ. Και τον παρατηρούσες και τον γάζευες;
- Π.Ν. Ναι, αμέ και πολλές φορές μου έδινε και δουλειά έτσι να κάνω, ας πούμε να την τρίψω έτσι λίγο - λίγο. Θυμάμαι. Το εργαστήριο πάνω στο Ατσιπόπουλο γιατί πριν έρθει σε αυτό το μαγαζί που είναι γύρω στα επτά οχτώ χρόνια πες τώρα, παραπάνω, εννιά χρόνια κοντά, τη δουλειά πριν την έβγαζε στο χωριό επάνω που εκεί υπάρχει άλλο εργαστήριο βέβαια και μετά μεταφέρθηκε εδώ πέρα. Ωραία; Το οποίο εκεί πέρα δούλευα σιγά - σιγά, αλλά αν εντάξει σαν συνέχεια και επαγγελματικά πλέον, έγινε μόλις τελείωσα από φαντάρος, δηλαδή από το '99.
- Ερ. Είναι έξι χρόνια τώρα.
- Π.Ν. Έξι χρόνια πάνε. Ναι, ναι.

- Ερ. Είναι δύσκολη η δουλειά του οργανοποιού;
- Π.Ν. Ναι, είναι πάρα πολύ. Και αυτό που κάνεις δεν το πληρώνεται κατ' αρχήν. Σημαντικό. Όχι για το να κερδίζεις, να βγάζεις λεφτά αλλά το πώς.. Εμένα μου αρέσει ένας άνθρωπος όταν εκτιμάει κατ' αρχήν αυτό που κάνεις. Ό,τι δουλειά και να είναι αυτό, δεν μιλάμε συγκεκριμένα σαν οργανοποιός. Εντάξει, για την κατασκευή της λύρας.
- Ερ. Όχι, μόνο σαν οργανοποιός. Αυτό να λέγεται.
- Π.Ν. Να εκτιμάει ο καθένας αυτή τη δουλειά που κάνεις. Ε, κι εντάξει, αυτή τη στιγμή μπορεί να μπουνε πελάτες εδώ πέρα που να μην εκτιμάνε, ρε παιδί μου, να μην το θεωρούν τόσο σημαντικό, ίσως και οι τιμές να φαίνονται ας πούμε ακριβές πάνω στη λύρα κι αυτά, εντάξει αυτό είναι ένα άλλο θέμα.
- Ερ. Λύρα πότε άρχισες να μαθαίνεις και πώς;
- Π.Ν. Κοίτα, εγώ ξεκίνησα γενικότερα να μαθαίνω λύρα από δώδεκα χρονών, έντεκα, που τελείωσα την έκτη δημοτικού.
- Ερ. Δεν είχες ξαναπιάσει μέχρι τότε;
- Π.Ν. Όχι, όχι.
- Ερ. Μόνο στο οργανοποιείο ό,τι έκανες.
- Π.Ν. Ναι, ναι. Με πήγε ο πατέρας μου στον πρώτο μου δάσκαλο που ήταν ο συγχωρεμένος ο Κώστας ο Μουντάκης και έκατσα 'κει κι έκανα μάθημα δύο χρόνια.
- Ερ. Στο ωδείο του το Απολλώνιο;
- Π.Ν. Εδώ κάτω, στο μιναρέ που ήτανε. Στο μιναρέ εκεί κάτω έκανε μάθημα ο Μουντάκης.
- Ερ. Είχε ωδείο εδώ;
- Π.Γ. Ναι, είχε ωδείο.
- Ερ. Όχι το ωδείο που είναι έξω.
- Π.Ν. Όχι, αυτό το άνοιξε ο Μάνος πολύ πιο πριν. Ο Μουντάκης το είχε εδώ κάτω, στο μιναρέ στο οποίο παρέδιδε ο ίδιος μάθημα δηλαδή. Έκανε μαθήματα.
- Ερ. Είχε δασκάλους εκεί στο Ωδείο που να διδάσκουν π.χ. λαούτο;
- Π.Ν. Ναι, ήταν και για λαούτο.

- Ερ. Ποιος δίδασκε, θυμάσαι;
- Π.Ν. Ο Μανιαδάκης ήταν.
- Ερ. Ο Μανώλης;
- Π.Ν. Ναι, ο Μανώλης, ναι.
- Ερ. Και λύρα έκανε ο ίδιος ή είχε και κάποιον άλλον να διδάσκει;
- Π.Ν. Όχι, ο ίδιος ο Μουντάκης. Ήταν και πολύ αυστηρός.
- Ερ. Ποια χρονολογία πήγες;
- Π.Ν. Ήταν τότε; Δώδεκα χρονών, ήταν πες, '90; Το '90, '89. Εκεί.
- Ερ. Πότε πέθανε ο Μουντάκης; Πότε πέθανε;
- Π.Γ. Δεν θυμάμαι κι εγώ τη χρονολογία, αλλά πάντως εσύ πόσα χρόνια πήγαινες εκεί; Μετά που σταμάτησες, κάπου εκεί.
- Π.Ν. Το '93;
- Π.Γ. Κάπου εκεί.
- Π.Ν. '91, '92. Κάπου εκεί.
- Ερ. Και το μάθημα ήταν ατομικό; Ήτανε ομαδικό;
- Π.Γ. Όλοι μαζί ήταν, μα πήγαινα κι εγώ κάποια στιγμή και έπαιζα κι εγώ. Είχε πολλά παιδιά. Μας έβαζε και τραγουδούσαμε κιόλας.
- Π.Ν. ...Τα οποία τα έβαζε κατά σειρά ρε παιδί μου και έπαιζε.
- Π.Γ. Το κάθε ένα έβαζε ένα κομμάτι και το 'παιζε. Μετά πήγαινε στο διπλανό, όλοι μαζί, έβαζε τον καθένα και τραγουδούσε ξεχωριστά αλλά ήτανε δάσκαλος.
- Π.Ν. Ήταν ευχάριστο.
- Π.Γ. Ομαδικά τώρα όλο αυτό;
- Π.Ν. Ναι, ομαδικά. Κοίταξε, αυτό τώρα ήταν και καλό και κακό. Για μένα το περισσότερο είναι ο καθηγητής. Πρέπει να κάνει και ατομικά σε ένα παιδί μάθημα ώστε να τα καταλάβει καλύτερα, έτσι; Το καλό όμως από το ομαδικό που ήταν εκεί μέσα, ήταν ότι ήταν ευχάριστη κάπως η ώρα. Δηλαδή δεν τη βαριόταν το παιδί. Εντάξει; Γιατί είναι μυστικό αυτό. Το να μάθει κανείς γενικότερα όργανα και συγκεκριμένα τη λύρα είναι πολύ δύσκολο. Δηλαδή πιστεύω ότι ο δάσκαλος πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός ώστε να μην φανεί..., γενικότερα ξεκινάμε αν σου αρέσει και άμα αγαπάς αυτό που κάνεις. Η αρχή είναι αυτή. Λοιπόν, εγώ όμως

πιστεύω και στη συνέχεια. Ότι μπορεί να το αγαπάς και να σ' αρέσει αυτό που κάνεις, αλλά μπορεί ορισμένα πράγματα να μην το έχεις έμφυτο κατ' αρχήν. Εντάξει, να μην είσαι ταλέντο συγκεκριμένα πάνω σε αυτό, οπότε το μυστικό είναι ο καθηγητής να μπορέσει έτσι να τον τραβήξει τον μαθητή στο να το... γιατί στη διάρκεια των μαθημάτων υπάρχουν και κάποιες δυσκολίες, δεν είναι πάντα εύκολα να παίζει κανείς, το να παίζει κανείς. Έτσι δεν είναι; Και το καλό είναι ότι ήταν έτσι πιο ευχάριστο το μάθημα.

Ερ. Με τον Μάνο τον Μουντάκη είχατε κάνει ποτέ μαθήματα;

Π.Ν. Όχι, όχι, δεν είχαμε κάνει. Δεν δίδασκει.

Π.Γ. Με τον Μάνο δεν είχε κάνει ποτέ αυτός εδώ πέρα μάθημα.

Π.Ν. Μετά μόνο που δημιούργησε τη...

Ερ. Την...;

Π.Ν. Τη σχολή του έξω.

Ερ. Εκεί δίδασκει ο Μάνος;

Π.Γ. Ο Μάνος δεν κάνει καθόλου μάθημα από όσο ξέρω.

Π.Ν. Δεν πρέπει να κάνει καθόλου μάθημα.

Ερ. Με νότες σας έκανε;

Π.Ν. Τότε ναι, με νότες, παρέδιδε με νότες.

Ερ. Πόσα χρόνια είχε ξεκινήσει ο Κώστας ο Μουντάκης να διδάσκει εδώ; Θυμάστε, ξέρετε;

Π.Γ. Ήτανε στην Αθήνα πρώτα.

Ερ. Είχε ωδείο στην Αθήνα;

Π.Γ. Γιατί εγώ είχα πάει και στην Αθήνα. Βέβαια.

Ερ. Σε ποια περιοχή ήτανε;

Π.Γ. Στην Αθήνα όπως είναι το Σύνταγμα δεν είναι ένας δρόμος που βγαίνει παράλληλα με τη..., πώς λέγεται αυτός ο δρόμος από το Σύνταγμα πηγαίνοντας προς την Καλλιθέα. Πώς λέγεται αυτό το κομματάκι; Είναι χαρακτηριστικός δρόμος.

Ερ. Φιλελλήνων;

Π.Γ. Φιλελλήνων τώρα ποια είναι;

Ερ. Αυτή που βγαίνει μετά Βασιλίσσης Αμαλίας.

- Π.Γ. Ναι, όπως προχωράς που πας λίγο αριστερά και βγαίνει στις Στήλες του Ολυμπίου Διός. Πώς λέγεται αυτό το δρομάκι μεταξύ...;
- Ερ. Νομίζω Φιλελλήνων.
- Π.Γ. Φιλελλήνων πρέπει να είναι τότε αυτό το κομμάτι που συνδέει.
- Ερ. Συνδέει την πλατεία του Συντάγματος και πάει λίγο αριστερά, περνάει από την καθολική εκκλησία και βγαίνει Αμαλίας.
- Π.Γ. Μπράβο, μπράβο. Φιλελλήνων πρέπει να είναι. Εκεί είχε σχολή μαζί με κάποια... δηλαδή αυτός ήταν ένας χώρος κοινός που ίσως να κάνανε και κάποιοι άλλοι μάθημα εκεί. Αλλά εγώ είχα πάει, γι' αυτό σου λέω.
- Ερ. Είχατε κάνει μαθήματα;
- Π.Γ. Είχα πάει τότε που ήμουνε στην Αθήνα και είχε πολλά παιδιά.
- Ερ. Ποια χρονιά;
- Π.Γ. Εκεί γύρω στο '75.
- Ερ. Νωρίς.
- Π.Γ. Κάπου εκεί. Βέβαια.
- Ερ. Και ήταν πάλι ατομικό ή ομαδικό; Πάλι ομαδικό;
- Π.Γ. Ομαδικό.
- Ερ. Ομαδικό.
- Π.Γ. Ατομικό μάθημα ξέρεις πότε έκανα; Όταν πήγα εδώ πέρα και τον εύρηκα στο σπίτι που είμαστε... ήταν ένα άλλο παιδί μαζί και ήμασταν καμιά φορά μόνος και ήθελα να μου δείξει ορισμένα πράγματα. Κατάλαβες; Αλλά κοίταξε να δεις, βασικά με τα όργανα και με όλη αυτή τη διδασκαλία, για μένα η αρχή ξέρεις ποια είναι; Να ξεκινήσεις σωστά. Όλη η ιστορία είναι το καλό ξεκίνημα. Να μην ξεκινήσεις λάθος και να μην βιάζεσαι. Επειδή τα 'χω περασμένα γι' αυτό τα ξέρω. Όταν βιάζεσαι να μάθεις πολλά κομμάτια και να ξεκινήσεις να παίζεις και να κάνεις και δεν το μαθαίνεις το κάθε κομμάτι σωστά, αυτό είναι ο θάνατος του μαθητή. Λίγο πράγμα και καλό. Σωστά να ξεκινήσεις και μετά προχωράς και σωστά. Άμα βιαστείς στην αρχή είναι όλα μηδέν.
- Ερ. Ξεκινήσατε σωστά;
- Π.Γ. Εγώ, όχι, δεν ξεκίνησα σωστά. Κατάλαβες;

- Ερ. Πιστεύετε ότι άμα είχατε ξεκινήσει ας πούμε με το σύστημα του Μουντάκη θα ήταν πιο σωστό ξεκίνημα;
- Π.Γ. Ασφαλώς.
- Ερ. Όσον αφορά το δοξάρι, όσον αφορά την τεχνική;
- Π.Γ. Όλα, όλα.
- Ερ. Όλα, ε;
- Π.Γ. Μα κοίταξε να δεις, ο δάσκαλος θα σου μάθει ένα κομμάτι, εντάξει; Πρέπει να στο μάθει σωστά. Εάν δεν στο μάθει σωστά να μην σε προχωρήσει σε δεύτερο. Τελείωσε. Ούτως ώστε να μπορέσεις να προχωρήσεις ανάλογα. Όταν όμως βιάζεσαι και το βλέπω σήμερα με τα σημερινά παιδιά, δεν είναι τώρα το θέμα για μένα, βλέπεις ότι βιάζονται να μάθουν κομμάτια και να παίζουν και να κάνουν και αρχινάνε και τωνε μαθαίνουνε τριακόσιους σκοπούς και η ουσία είναι ότι δεν ξέρει να παίζει κανέναν, δηλαδή σωστά. Ναι, μεν παίζει, αλλά τι παίζει; Αυτή είναι η διαφορά.
- Π.Ν. Απλώς ο μόνος λόγος είναι ότι πάει στον γονέα του και του λέει «ξέρεις κάτι, έμαθα αυτό το κομμάτι».
- Π.Γ. Και ασκήσεις μας έκανε στην αρχή. Δηλαδή όλα αυτά τα... για να μπορέσεις να μπει στην τεχνική, σου έκανε ασκήσεις. Σου έλεγε «αύριο θα έρθεις και θα μου παίζεις αυτό το Σολ, Λα, Λα, Λα», ξέρω ‘γω ή την άλλη φορά «την τριλία σε τρεις χορδές» ή πράγματα λέει τα οποία σε βοηθούσανε στο κομμάτι που θα σε βάλει να είσαι προετοιμασμένος. Άμα δεν ξέρεις ότι ένα κι ένα κάνει δύο πώς θα πας μετά να κάνεις ένα πρόβλημα που είναι πιο πολύπλοκο; Κατάλαβες; Γι’ αυτό και ήτανε δάσκαλος.
- Ερ. Έδινε σημασία και στο σπάσιμο του καρπού; Έδινε σημασία;
- Π.Γ. Εντάξει, σε όλα έδινε σημασία.
- Π.Ν. Καλά τώρα αυτό είναι σχετικό. Γιατί υπάρχουν τώρα και λυράρηδες επαγγελματίες που δεν έχουν το σπάσιμο του καρπού.
- Π.Γ. Στο σπάσιμο του καρπού εκείνος που δίνει πολύ μεγάλη σημασία ξέρεις ποιος είναι; Ο Ροδάμανθος. Αυτός είναι... αυτός δένει τα παιδιά εδώ πέρα τη χέρα για να δουλεύουν μόνο αυτό εδώ πέρα. Με σκoiνάκι εκεί. Και

βλέπεις σπάσιμο να τρελαθείς. Και βέβαια όλη η ιστορία της λύρας είναι το σπάσιμο του καρπού.

Π.Ν. Και στο λαούτο η πένα.

Ερ. Εδώ στο Μιναρέ πόσο καιρό θυμάστε τον Μουντάκη να διδάσκει; Περίπου δέκα χρόνια;

Π.Γ. Κοίταξε να δεις... Πριν πεθάνει που είχε σταματήσει κάποιο διάστημα και από όταν κατέβηκε από την Αθήνα που πιστεύω ότι κατεβήκαμε περίπου μαζί. Δηλαδή καμιά δεκαριά χρόνια σίγουρα, πριν το '80, '78.

Ερ. Μόνο αυτός έκανε μάθημα λύρας.

Π.Γ. Να σας πω κάτι; Να το ξεκαθαρίσουμε. Αυτός που ήταν ο ιδρυτής τέλος πάντων της λύρας και μάλλον της μάθησης της λύρας είναι ο Μουντάκης, ξεκαθαρισμένα πράγματα. Αυτός έσπειρε τον σπόρο και βγήκανε τρακοόσιες χιλιάδες λυρατζήδες, για να το πούμε έτσι καθαρά. Κατ' αρχήν όταν αυτός ξεκίνησε αυτή τη δουλειά, οι περισσότεροι τότε κατηγορούσαν. «Και τι κάνει, και τι δείχνει και δεν μαθαίνουνε». Από εκεί εντάξει, θα μου πεις βγήκαν όλοι λυρατζήδες; Όχι. Εκείνος που είχε ταλέντο προχώρησε. Εκείνος που δεν είχε...

Ερ. Μα δεν μπορεί να βγουν και όλοι λυράρηδες.

Π.Γ. Αλλά δηλαδή ξεκαθαρισμένα πράγματα, ο Μουντάκης ήταν εκείνος που ξεκίνησε αυτήν την ιστορία.

Ερ. Πιστεύετε ότι το Ρέθυμνο θα είχε πολύ λιγότερους οργανοπαίχτες, πολύ λιγότερους λυράρηδες αν δεν είχε το σύστημα διδασκαλίας ο Μουντάκης;

Π.Γ. Μα, βέβαια, ασφαλώς, άκου να σου πω κάτι. Αυτήν τη στιγμή το κάθε σπίτι έχει λυρατζή.

Ερ. Αυτό πού οφείλεται; Εμένα μου δημιουργεί μεγάλη απορία.

Π.Γ. Ακριβώς αυτό το πράγμα, διότι ακριβώς υπήρξε μια άνθηση της κρητικής μουσικής δηλαδή ο κάθε πατέρας και η κάθε μάνα τέλος πάντως ήθελε να ακούσει το κοπέλι του να παίζει λύρα ξέρω 'γω ή λαούτο. Έβρισκε αυτή τη... πώς το να το πω τώρα; Το έναυσμα και τη...

Ερ. Τέλος πάντων, την αφορμή.

Π.Γ. Την αφορμή μπράβο και σου λέει να τότε στείλω εκεί και από εκεί βγήκανε κάποια ταλέντα και κάποιοι ανδρώποι που ξέρουν να παίζουν. Ενώ πρώτα

δεν υπήρχε αυτό. Ο Μουντάκης ξέρεις τι μου έλεγε; Εγώ άκουγα το... Εκατέβαινα στο Πέραμα και κυκλοφορούσε τότε ένας δίσκος του Καραβίτη και κάδιζα στον γάιδαρο και τον έπαιζα με το στόμα και τότε σφύριζα, τότε σφύριζα να μην τον ξεχάσω μέχρι να πάω στο χωριό να βρω τη λύρα να κάτσω να τότε παίζω και να τότε μάθω και ξέρω 'γω. Ενώ τώρα υπάρχουν άλλα μέσα και άλλα πράγματα τα οποία τώρα για μένα ίσως είναι χειρότερα για όλη αυτήν την ιστορία, αλλά εν τοιαύτη περιπτώσει. Τότε ήταν ένα ράδιο κι έβαζαν ένα δίσκο και καθόνταν όλοι κι ακούγαν τσι...

Ερ. Καλά ήταν και άλλες εποχές.

Π.Γ. Ε, μα, γι' αυτό ακριβώς, αυτό ακριβώς θέλω να πω.

Ερ. Έχουμε αυτήν την απορία στο Ρέθυμνο, είναι ο μόνος, είναι ένας απ' τους νομούς της Κρήτης, να πούμε και το Ηράκλειο, είναι ο μόνος νομός...

Π.Ν. Από εδώ ξεκινούν τα πάντα...

Ερ. ...Είναι ο μόνος νομός που έχει βγάλει τόσους επαγγελματίες και μεγάλους. Δηλαδή ο Ροδάμανθος που είπαμε πριν και ένα σωρό άλλοι, να μην πω ονόματα τώρα, στις Μέλαμπες μόνο έχει είκοσι λυράρηδες. Αυτό πού οφείλεται; Γιατί αυτός ο νομός έχει βγάλει τόσους πολλούς οργανοπαίχτες;

Π.Γ. Κοίταξε να δεις. Εγώ νομίζω ότι το κάθε πράγμα...

Π.Ν. ...Έχει και μια αρχή.

Π.Γ. ...Είναι κάτι που δεν μπορώ τώρα να πω πού οφείλεται, αλλά είναι κάτι που...

Ερ. Στον αέρα; Στο νερό; Στη μουσική;
(Γελάνε)

Π.Γ. Ε, εντάξει, είναι κάτι που το 'χει το Ρέθυμνο. Όπως λένε η πόλις των γραμμάτων το Ρέθυμνο, και στην κρητική μουσική πιστεύω ότι είμαστε παράλληλα. Αυτά τα δύο πάνε μαζί σχεδόν, κατάλαβες; Είναι πράγματι κάτι που... εντάξει. Γιατί δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν έχει βγάλει το Ηράκλειο ή τα Χανιά και ξέρω 'γω ότι δεν είναι καλοί.

Π.Ν. Βάσει ποσοστών, βάσει ποσοστών.

Π.Γ. Αλλά είναι κάτι που διαφέρει εν τοιαύτη περιπτώσει. Και σε ένα γάμο να πας και σε ένα ξέρω 'γω βλέπεις ότι άμα βγουν απάνω Ρεθυμνιώτες έχουν

άλλο στιλ διαφορετικό, που δεν ξέρω, τουλάχιστον επειδή είμαστε εμείς Ρεθυμνιώτες το βλέπουμε έτσι; Αλλά νομίζω ότι...

Ερ. Και βέβαια το άλλο το ενδιαφέρον είναι ότι όταν πας ας πούμε στη Σητεία λένε ας πούμε κοντυλιές χαμεζανές ή σητειακές. Δε λένε Συρτά του Ροδινού ή Συρτά του Ροδάμανθου ή συρτά του τάδε.

Π.Γ. Ε, μπράβο γιατί εκείνα εκεί έχουνε βγάλει αυτοί και αυτά λένε.

Ερ. Ενώ εδώ έχουμε πολλές προσωπικές δημιουργίες. Βγάζουν δίσκους, ο κόσμος αναγνωρίζεται συχνά με τις δημιουργίες του, με τα τραγούδια του.

Π.Γ. Ε, βέβαια. Ακριβώς αυτό. Βέβαια.

Ερ. Πώς βλέπει η κοινωνία έναν οργανοποιό; Τον σέβεται; Τον θαυμάζει; Τον θεωρεί ας πούμε απλό τεχνίτη όπως είναι ο μαραγκός ή κάτι παραπάνω;

Π.Γ. Ε, όχι. Δε νομίζω.

Π.Ν. Αυτό εξαρτάται απ' τον άνθρωπο, όπως είπα και προηγουμένως, άλλος την εκτιμάει την τέχνη, άλλος δεν την εκτιμάει καθόλου. Την θεωρεί κάτι απλό.

Π.Γ. Κοίταξε να δεις τώρα.

Ερ. Υπάρχουν και άνθρωποι Νικολή που θεωρούν την τέχνη του οργανοποιού κάτι απλό;

Π.Ν. Βεβαίως.

Ερ. Να βγάλει ήχο ένα ξύλο;

Π.Ν. Για κάποιον που δεν τον ενδιαφέρει καθόλου, μπορεί όχι μαραγκό, και χειρότερα από μαραγκό πιστεύω.

Ερ. Κύριε Γιώργο;

Π.Ν. Γιατί δεν γνωρίζεις, έτσι; Δεν γνωρίζεις, δεν τον ενδιαφέρει.

Ερ. Πόσο δύσκολο είναι να φτιάξεις ένα όργανο που να παίζει.

Π.Γ. Εγώ πιστεύω ότι εντάξει, οπωσδήποτε, εξαρτάται από τι γνώσεις έχει ο καθένας, από το τι δουλειά ασχολείται, αλλά νομίζω λίγο - πολύ αν μιλήσω εγώ προσωπικά για μένα πιστεύω ότι εντάξει, είμαι ευχαριστημένος γενικά με όλη τη συμπεριφορά του κόσμου και με των Ρεθυμνιωτών, και στην Αθήνα ακόμη που πάω καμιά φορά και ξέρω 'γω που έχω κάτι φίλους στο Μοναστηράκι τέλος πάντων όταν πηγαίνω και

τώρα που έγινε αυτή η ιστορία με τη Eurovision που έπαιξε λύρα η δικιά μου εκεί και αυτά, βλέπω ότι εντάξει, υπάρχει μία...

Ερ. Δικιά σας ήτανε, ε; Συγχαρητήρια.

Π.Γ. Ευχαριστώ, να 'στε καλά. Νιώθω μία, νιώθω εγώ μια υπερηφάνεια που μου την δίνει ο κόσμος. Κατάλαβες; Δηλαδή και καμιά φορά και σε γλέντια που πάω εδώ πέρα και ξέρω 'γω, εντάξει, νομίζω ότι μου δίνουνε κάποια ιδιαίτερη σημασία, έτσι τουλάχιστον το πιστεύω εγώ, έτσι το καταλαβαίνω.

Ερ. Νιώθετε την ικανοποίηση ότι αυτό που κάνετε έχει αντίκρουσμα.

Π.Γ. Μπράβο, ανεξάρτητα από τα λεφτά που παίρνεις και ξέρω 'γω είναι και μια ηθική ικανοποίηση η οποία βέβαια βγαίνει κατά διαστήματα. Δηλαδή είναι ορισμένες περιπτώσεις ξέρω 'γω κι αυτά, έρχονται και απ' το Ηράκλειο κάποια στιγμή οργανωτοί που παίρνουνε λύρες, κι απ' τα Χανιά, τέλος πάντων κάποια εφημερίδα θα γράψει κάτι συγκεκριμένο με τα όργανα κι αυτά. Δηλαδή βλέπω ότι υπάρχει μια έτσι ιδιαίτερη ας το πούμε εκτίμηση πάνω σε αυτήν την δουλειά.

Ερ. Έρχονται από το Ηράκλειο οργανωτοί;

Π.Γ. Έρχονται, γιατί όχι;

Ερ. Από τη Κάσο, Ρόδο, Κάρπαθο;

Π.Γ. Μπράβο, στη Ρόδο στέλνω λύρες, στέλνω λύρες. Έχω στείλει πολλές λύρες και τρίχορδες και τετράχορδες.

Ερ. Βιολόλυρες;

Π.Γ. Όχι, είναι η λύρα η κανονική η δική μας, απλώς είναι λίγο στο μέγεθος μεγαλύτερη, ένα ελάχιστο πράγμα και παίρνει τέσσερις χορδές αντί για τρεις. Παίζουνε κι εδώ οι δικοί μας, έχω φτιάξει πολλές λύρες εγώ και παραδοσιακές ας πούμε αυτό το λυράκι το μικρό.

Π.Ν. Έχει την ευκαιρία η τετράχορδη να ακούγεται σαν το βιολί και να παίζει περίπου εκεί σαν το βιολί.

Π.Γ. Έχει μια χορδή παραπάνω και έχει μια οκτάβα παραπάνω. Δηλαδή σε νησιώτικα και τέτοια...

Π.Ν. Το ίδιο πράγμα είναι με το βιολί. Είναι τέσσερις χορδές όπως είναι και το βιολί.

- Ερ. Το σχήμα είναι όμως όπως και στην τρίχορδη. Δεν είναι το σχήμα σαν τη βιολόλυρα την παλιά που είχε τέσσερις.
- Π.Γ. Όχι, όχι. Το σχήμα είναι η ίδια η λύρα, βέβαια άμα θέλει ο πελάτης μπορεί να σου πει «φτιάξε μου μια όπως το βιολί», όπως είχα φτιάξει μια προ καιρού. Εντάξει, διαφέρει μόνο στα μάτια, δηλαδή τα μεν μάτια ήταν τα ίδια αλλά η όψη ήταν του βιολιού και έπαιζε σαν βιολί βέβαια.
- Ερ. Σε ποιες άλλες περιοχές δίνετε; Όταν λέτε δίνω στην Κάσο, δίνετε στην Κάσο;
- Π.Γ. Στην Κάσο συγκεκριμένα όχι, αλλά κάποιιοι από την Ρόδο ίσως να έχουνε πάρει και να έχουνε πάει και στην Κάσο. Στη Ρόδο δίνω.
- Ερ. Στη Ρόδο δίνετε;
- Π.Γ. Στη Ρόδο δίνω.
- Ερ. Στη Ρόδο δίνετε σε οργανοποιούς;
- Π.Γ. Όχι, κατευθείαν σε...
- Ερ. Σε μαγαζιά;
- Π.Γ. Δίνω και σε μαγαζιά, αλλά δίνω και σε παίχτες. Δηλαδή με παίρνει τηλέφωνο ο άλλος ή κάποιιοι που ήρθανε από 'δω τέλος πάντων και πήρανε σε παρεμφερή νησιά από εκείνη τη μεριά που έρχονται εκδρομές. Μετά δίνω σ' όλον τον κόσμο. Μετά δίνω σ' όλο τον κόσμο, από Αμερική μέχρι Σουηδία, Γερμανία, Γαλλία, παντού, δεν υπάρχει, σε όλα τα μέρη εκεί.
- Ερ. Σε οργανοπαίχτες που ζουν εκεί δηλαδή;
- Π.Γ. Και σε οργανοπαίχτες και σε άλλους που θέλουνε να μάθουνε.
- Π.Ν. Και ξένοι ακόμα, και ξένοι.
- Π.Γ. Αθήνα, Πειραιά, ξένοι, Αγγλία, σε όλα τα μέρη.
- Ερ. Ποιες είναι οι δυσκολίες του επαγγέλματος; Τι πρέπει να έχει ένας άνθρωπος για να γίνει οργανοποιός; Τι θα συναντήσει μπροστά του;
- Π.Γ. Κοίταξε να σου πω κάτι, πολλά είναι τα... οι δυσκολίες, αλλά βέβαια με τον καιρό σιγά - σιγά ξεπερνιούνται και είναι και θέμα να το ψάχνεις δηλαδή το πράγμα. Και να μην λες «τώρα φτιάχνω μια λύρα εγώ είμαι δεν είναι κανένας άλλος» και τελειώνει εκεί το θέμα.
- Π.Ν. Είπες όμως τι θέλει; Κατ' αρχήν πρέπει να έχει μεράκι. Πάνω απ' όλα, έτσι; Να έχεις τρομερή υπομονή, πάρα πολλή.

- Π.Γ. Ε, βέβαια, υπομονή χρειάζεται.
- Ερ. Γιατί;
- Π.Γ. Πρόσεξε να σου πω τώρα κάτι, υπομονή χρειάζεται και ποτέ ενδουσιασμός.
- Ερ. Να μην ενδουσιάζεσαι, «α έφτιαξα... τι υπέροχο όργανο».
- Π.Γ. Όχι, γιατί τότε τα κάνεις μούσκεμα. Λοιπόν, χρειάζεται πάντα υπομονή, να μετράς τη δουλειά που κάνεις και να περιμένεις τους άλλους να σου πούνε εκείνο εκεί που έφτιαξες αν είναι έτσι που εσύ το σκέφτεσαι και που το είχες φανταστεί μες στο μυαλό σου. Εκεί είσαι πετυχημένος. Γιατί εσύ μπορεί να λες εγώ είμαι και είμαι και κατά βάθος να μην είσαι. Τώρα οι δυσκολίες είναι πολλές.
- Ερ. Είπε δύο χαρακτηριστικά ο Νικολής. Δηλαδή υπομονή.
- Π.Γ. Δηλαδή υπομονή σίγουρα.
- Ερ. Γιατί υπομονή;
- Π.Γ. Γιατί υπάρχουν ορισμένα σημεία της λύρας που δεν πρέπει να τα βιαστείς. Άμα βιαστείς, δεν γίνεται.
- Π.Ν. Πρέπει να είσαι πολύ προσεκτικός. Λεπτομέρεια. Πολύ λεπτομέρεια.
- Π.Γ. Τώρα άμα το καπάκι πρέπει να γίνει χιλιοστά και να το τρίψεις και να το πιάσεις να το βιαστείς, θα το τρυπήσεις. Δεν γίνεται δουλειά. Αυτό το κακό έχει η δουλειά η δική μας, δεν είναι να πεις ότι ζωγράφισα έναν πίνακα, ωραίος είναι, καλός είναι. Η λύρα μπορεί να φαίνεται ωραία αλλά να μην παίζει, οπότε για μένα είναι άχρηστη. Εκεί είναι η διαφορά, το θέμα είναι να συνδυάζει πάρα πολλά πράγματα. Πρέπει να συνδυάζει την ομορφιά, πρέπει να συνδυάζει τη συμμετρία, δηλαδή οι τρεις χορδές να είναι και οι τρεις συμμετρικές ως προς τον ήχο να μην είναι η μια πολύ ψηλή και η άλλη να μην ακούγεται καθόλου. Αυτά είναι βασικά πράγματα. Συμμετρία.
- Π.Ν. Καθαρή.
- Π.Γ. Να είναι καθαρή να μην φαλτσάρει, άλλη ιστορία πάλι και ειδικά στην ψηλή. Που βλέπεις τώρα, ντάξει, κατασκευαστές και κατασκευαστές και η ψηλή η χορδή τα κάνει άνω - κάτω. Δηλαδή, θέλει, θέλει ψάξιμο το πράγμα.
- Π.Ν. Θέλει λεπτομέρεια πολλή.

Π.Γ. Και ύστερα και τα ξύλα που βάζεις απάνω πρέπει να τα βρεις να 'ναι ξύλα σωστά, να τα βρεις να μην έχουν υγρασία, να είναι πολλών χρονών, όσο περισσότερο, τόσο καλύτερα και εντάξει να κάνεις και κάτι πειραματισμούς τέλος πάντων. Και ποτέ ένα όργανο δεν μπορούμε να πούμε ότι έχει συγκεκριμένα στάνταρ. Δηλαδή, δεν μπορώ να πω τώρα ότι θα δουλέψω αν έχω φτιάξει χίλιες λύρες ή χίλιες πεντακόσιες και τις έχω φτιάξει όλες με τον ίδιο κανόνα. Γιατί το κάθε ξύλο έχει σημασία το πώς θα το δουλέψεις. Και το καπάκι και το σκάφος. Αυτό είναι σίγουρο. Δηλαδή δεν είναι τα δεδομένα στάνταρ. Τώρα από 'κει και πέρα βέβαια καθένας δουλεύει με ένα συγκεκριμένο τρόπο και το αποτέλεσμα μετράει για μένα, τα υπόλοιπα... Κατάλαβες; Γιατί έχω ακούσει πολλά πράγματα, «την ώρα» λέει «που καπακώνουμε τη λύρα, δεν είναι κανείς μπροστά για να μην βλέπει τα μυστικά» και τις ιστορίες και κάτι τέτοια. Εντάξει, είναι κάποια μυστικά αλλά η θεωρία από την πράξη όμως απέχει πολύ. Γιατί τη θεωρία μπορώ να την πω σε όποιον και να 'ναι... Και παίζει σημασία το κάθε ξύλο πώς θα το δουλέψεις. Άλλο δούλεμα θέλει η τριανταφυλλιά, άλλο θέλει η καρυδιά, άλλο θέλει η μουρνιά, το καπάκι ανάλογα με το αν είναι μαλακό ή σκληρό, αν έχει νερά ψιλιά ή χοντρά.

Ερ. Τι εννοείτε μαλακό η σκληρό; Από κατράμι δεν γίνονται και τα δύο;

Π.Γ. Μπράβο, μα δεν είναι όλα τα κατράμια ίδια. Υπάρχει μαλακό κατράμι, υπάρχει σκληρό κατράμι, δεν είναι... Και ανάλογα με το πώς είναι το καθένα πρέπει να κάνεις την ανάλογη δουλειά για να βγει το ανάλογο όργανο. Ύστερα δεν έχουνε και όλοι οι ανδρώποι την ίδια επιλογή. Άλλος τη θέλει τη λύρα να είναι πρίμα. Άλλος τη θέλει να είναι μπάσα, άλλος τη θέλει να είναι μέτρια. Οπότε εκεί κανονίζεις πλέον σαν τεχνίτης, άμα σου παραγγείλει ένας μια λύρα τι δουλειά θα κάμεις απάνω για να βγει και το ανάλογο όργανο.

Ερ. Σας παραγγέλνουν λύρες ή έρχονται και διαλέγουν; Πώς γίνεται;

Π.Γ. Εντάξει, υπάρχουν και παραγγελίες αλλά κατά ένα μεγάλο ποσοστό είναι... με το τελείωμα φεύγει. Δηλαδή έρχεται ο άλλος δοκιμάζει και νομίζω ότι είναι κι η καλύτερη λύση αυτή. Γιατί βλέπει τι παίρνει. Το δοκιμάζει, του αρέσει και άμα του αρέσει, έρχεται το παίρνει, τελειώσε.

- Ερ. Εσείς βλέποντας μια λύρα στον τοίχο, μπορείτε να πείτε από την όψη της και μόνο, και άντε να την πιάσετε, χωρίς να την παίξετε, μια διαφορετική λύρα, έτσι; Πάτε σε ένα γλέντι, σε ένα μαγαζί σ' ένα σπίτι και βλέπετε τώρα στον τοίχο κρεμασμένες είκοσι λύρες. Με το να την πιάσετε στα χέρια σας και με το να την δείτε στην όψη μπορείτε να καταλάβετε τι λύρα είναι; Τι ήχο βγάζει;
- Π.Γ. Κοίταξε να σου πω, αν την πιάσω στο χέρι μου θα καταλάβω κάποια..., ας το πούμε έτσι, ορισμένα πράγματα, αλλά πρέπει να παίζεις. Και όχι μόνο να παίζεις γιατί μπορεί να την κουρδίσεις τη λύρα, δίχως να πατήσεις ας πούμε πάνω τα δάκτυλα σου κι αυτά και να ακούσεις έναν πολύ ωραίο ήχο, καθαρό και μόλις πατήσεις απάνω τα δακτύλια σου να τρέχεις δηλαδή να είναι χάλια. Αυτή είναι η διαφορά. Ή μπορεί να ακούσεις μια λύρα που πριν πατήσεις απάνω τα νύχια σου πάνω στη λύρα να μην είναι πολύ δυνατή και ξέρω 'γω κι αυτά και να πατήσεις να παίζεις και να είναι το κάτι άλλο, να είναι τρομερή η λύρα.
- Ερ. Το βάρος παίζει ρόλο;
- Π.Γ. Παίζει σημασία, γι' αυτό σου είπα αν την πιάσω θα καταλάβω κάποια πράγματα, αλλά δεν είναι απόλυτα.
- Ερ. Αν τη δείτε μόνο; Χωρίς να τη πιάσετε. Με το μάτι δε γίνεται.
- Π.Γ. Εντάξει, κοίταξε να δεις τώρα, χοντρά - χοντρά αλλά πρέπει να την πιάσεις τουλάχιστον στο χέρι για να καταλάβεις περίπου από το βάρος πώς είναι δουλεμένη. Μόνο αυτό, από 'κει και πέρα, πρέπει να τη δοκιμάσεις.
- Ερ. Ποια είναι η ετήσια παραγωγή σας, φερ' ειπείν τον μήνα; Ας πούμε πόσες λύρες μπορεί να φτιάξει κανείς; Πόσο διαρκεί μια κατασκευή;
- Π.Γ. Μια λύρα για να φτιαχτεί, ένα καλό όργανο, θέλει οπωσδήποτε περίπου ογδόντα με εκατό ώρες. Τώρα από εκεί και πέρα λογάρισε. Άμα δουλεύω δεκαπέντε ώρες την ημέρα θα την φτιάξω νωρίτερα, άμα τη δουλεύω δέκα ώρες... Κάπως έτσι πάει, δεν έχει... Η παραγωγή δεν είναι πάρα πολύ μεγάλη γιατί θέλει αυτή τη λεπτομέρεια, θέλει... Το να κάνεις κάτι γρήγορα δεν κάνεις αυτό που πρέπει να βγει. Ενώ άμα το ψειρίζεις το πράγμα και το ψιλοδουλέψεις κι αυτό που λένε τώρα, «εντάξει, είναι και

θέμα τύχης» κι αυτά, εγώ πιστεύω ότι ένας καλός οργανοποιός η τύχη είναι πέντε τοις εκατό και το ενενήντα πέντε είναι η δουλειά.

Ερ. Τι εννοούνε τύχη;

Π.Γ. Σου λέει τώρα «τελείωσε την και να δούμε τώρα κι αυτά» δηλαδή ποντάρουν πιο πολύ στην τύχη παρά στην ικανότητα.

Ερ. Λόττο παίζουμε;

Π.Γ. Ε, ναι, μα αυτό ακριβώς. Όταν φτιάξεις εκατό όργανα και είναι τα ενενήντα πέντε για να μη σου πω είναι και τα εκατό καλά, απλώς υπάρχουνε κάποιες λεπτομέρειες που μπορεί ο ένας να μην του αρέσει και στον άλλο να αρέσει. Αλλά άμα είναι το όργανο καθαρό, άμα είναι συμμετρικό, άμα είναι καλοδουλεμένο, από 'κει και πέρα για μένα είναι καλό. Μπορεί να μην αρέσει, να τρελαίνομαι εγώ, αλλά θα το δει κάποιος άλλος που θα του αρέσει. Εγώ αν συγκρίνεις διάφορα όργανα διαφόρων κατασκευαστών τέλος πάντων, εκεί φαίνεται η διαφορά, κατάλαβες; Βλέπεις ας πούμε το ένα με τ' άλλο και καταλαβαίνεις ότι εντάξει, υπάρχει... το ένα μπορεί να είναι πολύ καλό ή το άλλο να είναι μέτριο και τέλος πάντων... Και δεν μπορούμε ποτέ να συγκρίνουμε, να βγάλουμε συμπέρασμα για έναν οργανοποιό με μια λύρα. Γιατί μπορεί αυτή να τύχει και στην τύχη να είναι καλή. Φέρε μου δέκα λύρες, βάλτες μου κάτω να τις δοκιμάσω και τις δέκα να δω τι παίζουνε και από εκεί και πέρα θα σου πω μπράβο. Με αυτόν τον τρόπο δουλεύουμε. Τώρα αν ένας τύχει μια και βγάλει μια λύρα και παίζει εμένα δεν μου λέει τίποτα, γιατί η άλλη που θα βγει μπορεί να είναι τελείως χάλια.

Ερ. Ο ήχος που βγάζει η λύρα πού βασίζεται;

Π.Γ. Λοιπόν, κοίταξε να δεις τώρα. Ο ήχος. Ο ήχος είναι πάλι μια άλλη ιστορία. Κατ' αρχήν για έναν οργανοπαίχτη κατ' αρχήν είναι η ποιότητα του ήχου. Η ποιότητα, δηλαδή να ακούς ήχο και να ευχαριστιέται το αυτί σου, να μην ακούς ένα δηλαδή νιαούρισμα μέσα, να έχει καθαρό ήχο, να είναι συμμετρικές οι χορδές και από εκεί και πέρα να είναι και καθαρό το όργανο, να μπορείς να παίζεις όλο το βράδυ στο γλέντι και να μην σου κουράζει τα χέρια, είναι πολλά τα...κατάλαβες;

- Ερ. Αλλά λέω το ότι βγάζει ήχο ένα ξύλο αυτό βασίζεται περισσότερο στο καπάκι; Στο ηχείο; Πού;
- Π.Γ. Κοίταξε να δεις, όλα παίζουν σημασία, μεγάλο ρόλο παίζει και το καπάκι. Σίγουρα.
- Ερ. Το να μελετήσει κανείς ένα καπάκι για να δει τι ήχο βγάζει η λύρα, στο καπάκι πόσο τοις εκατό θα δίνετε ότι εξαρτάται ο ήχος της λύρας;
- Π.Γ. Προχτές εκουβέντιαζα και με τον φίλο μου τον... κάτσε να τόνε θυμηθώ τώρα, εδώ πέρα στα Τ.Ε.Ι. που είναι διευθυντής.
- Ερ. Ναι, γι' αυτό σας ρωτώ. Ο κύριος Παπαδογιάννης.
- Π.Γ. Παπαδογιάννης, μπράβο. Και μου λέει «φέρε μου δύο - τρία καπάκια να τα μετρήσουμε» και ξέρω 'γω. Και του λέω «άκου να σου πω ένα πράγμα, εγώ καπάκια να σου φέρω, να σου φέρω και ολόκληρο το όργανο αλλά εάν δεν υπάρξει μία ας το πούμε αρμονική...
- Π.Ν. Χημεία.
- Ερ. Συνύπαρξη;
- Π.Γ. Συνύπαρξη, μπράβο.
- Π.Ν. Χημεία, είναι. Χημεία.
- Π.Γ. ... μεταξύ καπακιού και σκάφους, εγώ μπορώ να σου φέρω το καπάκι να 'ναι το ωραιότερο του κόσμου και να μου πεις ότι «είναι οι αρμονικές του καλές, ότι είναι τέλειο» και ξέρω 'γω και να το βάλω μες στη λύρα και να είναι η λύρα πάπα. Ενώ μπορεί να είναι ένα άλλο καπάκι που να μην το βλέπεις εσύ τόσο καλά...
- Π.Ν. Τόσο καλό ποιοτικά.
- Π.Γ. ... και να μπει στη λύρα επάνω και να είναι καταπληκτική η λύρα. Γι' αυτό ήθελα να πάω εκεί πέρα να πάω να δω αυτά που θα μου πει αυτός τη θεωρία του, είναι πράγματι και στην πράξη έτσι; Και μάλιστα προχτές μου άφησε το τηλέφωνο και μου λέει «σε παρακαλώ έλα», να η κάρτα του, πήρε αυτή τη λύρα εδώ πέρα, την έπιασε στα χέρια του, αυτή εδώ είναι η οποία είναι από ξύλο καρυδιά, και την πήρε αυτός και την χτυπούσε και εντάξει, και θέλω να την πάω κι αυτή γιατί πράγματι...
- Ερ. Σας ζήτησε μόνο το καπάκι ή και να μετρήσει όλο το όργανο;

- Π.Γ. Εντάξει μου είπε «και να την φέρεις μόνο κι έτσι μπορούμε να τη δούμε», αλλά επειδή είναι τώρα τελειωμένη και βλέπω τώρα εγώ τι γίνεται με τη συγκεκριμένη λύρα ας πούμε, αλλά εγώ βέβαια θα του πάω δύο διαφορετικές λύρες που κατά τη γνώμη τη δική μου η μία είναι ας το πούμε άριστη και η άλλη παίρνει δέκα ή οχτώ ή εννιά. Μεταξύ οχτώ και δέκα παίζουνε. Να δω τι θα μου πει αυτός στην θεωρία του. Για να μπορώ κι εγώ να καταλάβω μετά τι μπορώ να κάνω.
- Ερ. Σας ενδιαφέρει πάντως να μάθετε θεωρητικά...
- Π.Γ. Εντάξει, μα είναι κάτι ενδιαφέρον. Γιατί όχι; Γιατί μ' αυτόν τον τρόπο, εντάξει, είναι κάτι... και εν τοιαύτη περιπτώσει δεν είναι μόνο για μένα είναι και γι' αυτούς, για τους μαθητές που είναι εκεί μέσα, γι' αυτούς που κάνουν αυτές τις έρευνες και αυτά, δεν είναι κακό που θα γίνει μια τέτοια ιστορία.
- Ερ. Ναι. Άλλα όργανα φτιάχνετε; Αυτά τα λαούτα που βλέπουμε εδώ κρεμασμένα, τα μπουζούκια, η κιθάρα;
- Π.Γ. Ε, καλά. Αυτά όχι. Επισκευάζουμε όλα τα όργανα ε, εντάξει τώρα σε πρώτη φάση δεν έχουμε και χρόνο να ασχοληθούμε βέβαια με άλλα.
- Ερ. Κυρίως λύρα, δηλαδή.
- Π.Γ. Κυρίως λύρα.
- Ερ. Τα λαούτα είναι δικά σας;
- Π.Γ. Τα λαούτα, άλλα είναι επισκευές εδώ και άλλα τα παίρνουμε από αλλού. Δεν φτιάχνω λαούτα, όχι.
- Ερ. Ούτε μπουζούκι φαντάζομαι.
- Π.Γ. Όχι, όχι. Κάτι μπαγλαμαδάκια φτιάχνω όταν έχω χρόνο, κάνα μαντολίνο, 'ντάξει. Δεν έχουμε και καιρό. Θέλουνε χέρια, δεν γίνονται αυτά τα πράγματα... Ο Τριανταφυλλόπουλος μου έχει παραγγείλει ένα μπουλγαρί από πέρσι το καλοκαίρι και τώρα λέω αν κατεβεί πάλι κάτω πρέπει να βρω δρόμο να εξαφανιστώ.
- Ερ. Ο γνωστός ο Μάκης;
- Π.Γ. Ναι.
- Ερ. Παίζει αυτός.
- Π.Γ. Γιατί είχε πάρει και μια λύρα, του 'χα δώσει πέρσι.

- Π.Ν. Από τριανταφυλλιά η συγκεκριμένη.
- Π.Γ. Και θέλω να το τελειώσω.
- Π.Ν. Ο Τριανταφυλλόπουλος από τριανταφυλλιά. Κατάλαβες;
(Γελάει)
- Ερ. Είναι ασορτί το όνομα με το ξύλο.
- Ερ. Θέλετε να μας πείτε τα ξύλα που χρησιμοποιείτε στο σκάφος από πίσω;
Ποιο θεωρείτε το καλύτερο, ποιο θεωρείτε πιο δεύτερο;
- Π.Γ. Κοίταξε να σου πω κάτι, όλα είναι καλά απλώς είναι να δουλεύουν και ανάλογα. Βέβαια η τριανταφυλλιά είναι σκληρό ξύλο, δεν δουλεύεται εύκολα, είναι βαρύ, αλλά βέβαια έχει ήχο, πολύ ωραίο ήχο και είναι πολύ μεταλλικό το όργανο, δηλαδή σα να δουλεύεις ένα σίδερο. Δεν έχει ούτε πόρους ούτε τίποτα. Ε, η καρυδιά είναι πιο μαλακή, πιο εύκολα δουλεύεται και η μουριά βέβαια και αυτή είναι σίγουρα πιο μαλακή. Δηλαδή απ' τα ξύλα που δουλεύω η τριανταφυλλιά είναι η πιο σκληρή.
- Π.Ν. Τη θεωρείτε τη καλύτερη δηλαδή;
- Π.Γ. Εντάξει, βγάζει πολύ καλά όργανα και τα προτιμούν και δεν καταλαβαίνουν και τίποτα με τις καιρικές συνθήκες γιατί είναι τόσο πολύ σκληρό που... Βέβαια.
- Ερ. Η υγρασία τα πειράζει;
- Π.Γ. Ε, βέβαια. Η υγρασία ό,τι χειρότερο.
- Ερ. Και όπως είπατε πριν το βασικό για το ξύλο πρέπει να είναι παλιό, όσο πιο παλιό τόσο το καλύτερο;
- Π.Γ. Να μην έχει υγρασία.
- Ερ. Τι θα λέγατε σαν βασική οδηγία σε κάποιον που θέλει να ξεκινήσει πώς να διαλέξει το ξύλο;
- Π.Γ. Κοίταξε να δεις, τα ξύλα έχουνε βέβαια και αυτά, όσο το δυνατόν τα νερά του να είναι σε μια ευθεία, να μην έχουνε ρόζους, τα καπάκια να είναι έτσι με στενές ρίγες, ξέρω 'γω κι αυτά.
- Ερ. Προτιμάτε τα λεπτά νερά;
- Π.Γ. Είναι και πιο ωραία, αλλά νομίζω ότι παίζει σημασία.
- Ερ. Έχετε καταλάβει διαφορά στον ήχο αν είναι πιο χοντρό, πιο χοντρά τα νερά;

- Π.Γ. Εγώ νομίζω ότι, γι' αυτό σου λέω, ανάλογα με το ξύλο κάνεις και μια άλλη εργασία. Οπότε έρχεται ένα συν - πλην πολύ μικρό. Δηλαδή αν το ξύλο είναι μαλακό, πρέπει να κάνω κάποια άλλα πράγματα διαφορετικά για να πέσω πάλι στα ίδια επίπεδα. Ετούτο να ήτανε το ξύλο σκληρό, έχει γίνει μια άλλη επεξεργασία του ξύλου κι έχουμε έρθει στα ίδια επίπεδα και είναι πολύ ωραίο όργανο. Πάρα πολύ ωραίο. Πολύ γεμάτη λύρα. Ακούς και παίζεις και γεμώνει το αυτί σου.
- Ερ. Το καπάκι είναι από κατράμι; Από κάτι άλλο;
- Π.Γ. Κατράμι. Τουλάχιστον στις επαγγελματικές κατράμι, εντάξει, σε μια λύρα μαθητική βάζουμε και όρεγκον, μπορεί να βάλεις και ένα άλλο ξύλο, αλλά στις επαγγελματικές πάντα κατράμι, εφόσον βέβαια υπάρχει.
- Ερ. Τι βλάβες παθαίνει ένα όργανο; Σας φέρνουνε και επισκευάζετε όργανα. Τι μπορεί να πάθει μια λύρα;
- Π.Γ. Κοίταξε να δεις. Εντάξει. Εφόσον είναι νορμάλ φτιαγμένη δεν έχει πρόβλημα. Δηλαδή μπορεί να την έχεις τη λύρα, μπορεί να την έχεις και πενήντα χρόνια και να μην πάθει και τίποτα. Τώρα το καπάκι κάποια στιγμή μπορεί να... αν την αφήσεις στον ήλιο και ζεσταθεί μπορεί να έχει κάποια προβλήματα. Το καπάκι καμιά φορά μπορεί να σκάσει, να δημιουργήσει καμιά ρωγμή ανάλογα με το πάχος που έχει και αυτά, αλλά εντάξει, τώρα αυτά συμβαίνουν στα όργανα. Εντάξει, βέβαια.
- Ερ. Και επισκευάζετε και άλλα όργανα, π.χ. λαούτα;
- Π.Γ. Όλα, τα πάντα. Βιολιά, μαντολίνα, μπουζούκια, κιθάρες.
- Ερ. Άμα σκεβρώσει που λένε ένα όργανο, τι είναι αυτό;
- Π.Γ. Το σκέβρωμα είναι... αυτό κυρίως γίνεται κυρίως στο καπάκι της λύρας, δηλαδή να πάει μέσα...
- Ερ. Να κάτσει δηλαδή;
- Π.Γ. Μπράβο ή στα μαντολίνα και στα μπουζούκια είναι όταν το τσάπι που λέμε, δηλαδή το μακρόστενο αυτό πράγμα έρθει και πάρει μια κλίση που δεν παίζει μετά, φαλτσάρει και μετά πρέπει να του κάνεις μια ολόκληρη έτσι... διαδικασία.
- Ερ. Αλλάζει καπάκι δηλαδή ο άλλος;

- Π.Γ. Όχι, στην περίπτωση αυτή του μπουζουκιού, πρέπει το τσάπι να φτιαχτεί δηλαδή η ταστιέρα που λέμε.
- Ερ. Ενώ στη λύρα άμα χαλάσει;
- Π.Γ. Πρέπει να αλλαχτεί το καπάκι. Μετά από ένα σημείο που μπορεί να έχει πρόβλημα πρέπει να το αλλάξουμε. Αυτό εδώ είναι γερό το ξύλο, πάρα πολύ γερό ξύλο.
- Ερ. Θέλετε να μας ονομάσετε τα μέρη της λύρας;
- Π.Γ. Λοιπόν, το πίσω είναι το σκάφος που αποτελείται ας πούμε από το ηχείο που μπορεί να είναι σκαλισμένο πίσω με κάποιο εν τοιαύτη περιπτώσει διακοσμητικό.
- Ερ. Εδώ έχει ένα πουλί.
- Π.Γ. Η πέρδικα είναι εδώ. Μετά ανεβαίνουμε προς τα πάνω, που είναι η κεφαλή που μπαίνουνε πάνω τα στριφτάλια για τις χορδές και αυτά.
- Ερ. Αυτό εδώ το ξύλο για να γυρίσει έχει πολύ δουλειά;
- Π.Γ. Έχει φασαρία, γιατί είναι όλο στο χέρι.
- Π.Ν. Δουλειά!
- Π.Γ. Πρέπει να γυρίσει, να σκαφτεί μέσα εδώ πέρα να φαγωθεί.
- Ερ. Έτσι, ε;
- Π.Γ. Βέβαια.
- Ερ. Το σκάφος πώς το σκάβετε; Με μηχανή;
- Π.Ν. Από τη μεγαλύτερη ομορφιά της λύρας είναι η κεφαλή.
- Π.Γ. Απ' έξω σκάβεται με σκεπάρνια και με γυαλόχαρτα και τέτοια και μετά ανοίγεται πάλι από μέσα με σγρόμπια και τέτοια πράγματα.
- Ερ. Συνεργάζεστε με ξυλουργό, πάτε και τα κόβετε;
- Π.Γ. Ναι, με ξυλουργό πάω και τα κόβω. Εντάξει.
- Ερ. Για μεγαλύτερη ευκολία, έτσι; Δεν γίνεται και αλλιώς.
- Π.Γ. Μα κοίταξε να δεις τώρα, το σχήμα της λύρας πρέπει να πας να το κόψεις σε μια κορδέλα, δεν γίνεται διαφορετικά.
- Ερ. Ναι. Μετά τι έχουμε εδώ;
- Π.Γ. Μετά ξεκινάμε που είναι το καπάκι, που είπαμε είναι αυτό το ξύλο το κατράνι, το οποίο όταν είναι επαγγελματική πρέπει να μπουν απάνω τα διακοσμητικά, για να καταλάβετε έτσι λίγο, αυτό εδώ τώρα είναι μασίφ.

Σκέψου το γεμάτο από εδώ που ανοίγονται μετά αυτά εδώ πέρα, έχω ανοίξει μετά τις τρύπες. Σκέψου το γεμάτο αυτό όλο και έχω κόψει εδώ έτσι με το μαχαίρι και έχει φύγει το ξύλο και έχει καρφωθεί αυτό μέσα.

Ερ. Αυτό είναι καρφωτό;

Π.Γ. Ε, βέβαια, δεν είναι ζωγραφική και αυτά.

Ερ. Ποιο εννοείτε; Αυτό το στόλισμα;

Π.Γ. Βέβαια. Τα στολίσματα. Όσο και να σκάβεις και όταν κάποια στιγμή προχωρήσουμε από εδώ θα βγει πάλι, θα βγει το απ' έξω, δηλαδή φαίνεται. Αυτό εδώ.

Ερ. Για να προχωρήσουμε. Αυτό είναι το καπάκι. Αυτά τα λέτε τα διακοσμητικά, το οκταράκι, κάπως διαφορετικά; Τα λέτε κάπως;

Π.Γ. Αυτά είναι διακοσμητικά τα οποία μπαίνει ως πούμε ξύλινο διακοσμητικό και γίνεται αυτή η ιστορία.

Ερ. Τα καρφώνετε ή τα κολλάτε;

Π.Γ. Το ίδιο πράγμα είναι. Όταν λέμε καρφώνουμε, βάζουμε κόλλα και το ίδιο πράγμα. Και καρφώνουμε και κολλάμε. Το ίδιο.

Ερ. Εδώ τώρα τι έχουμε; Πώς το λέτε αυτό;

Π.Γ. Μετά βέβαια αφού τελειώσει αυτό πρέπει να μπει αυτό γύρω - γύρω. Αλλά βέβαια αυτό μπαίνει αφού κολληθεί απάνω, πάλι το ξανακόβουμε από 'δω και βάζουμε και τα ανάλογα στολίδια κι εδώ γύρω - γύρω. Και βλέπεις εδώ τι γίνεται; Δεν φαίνεται καθόλου το καπάκι από μέσα. Εδώ είναι όλη η ιστορία. Βλέπεις;

Ερ. Το φινίρισμα, ε;

Π.Γ. Μπράβο. Που δεν φαίνεται, αυτό το ξύλο, δεν φαίνεται καθόλου.

Ερ. Είναι σαν ένα σώμα.

Π.Γ. Μπράβο, σαν ένα σώμα. Βέβαια. Μετά είναι... αυτός είναι ο χορδοδέτης, η γλώσσα η οποία μπαίνει απάνω.

Ερ. Άμα δεν μπει ο έβενος από κάτω, πώς το λέτε αυτό, μανίκι; Η γλώσσα το λέτε έτσι κι αλλιώς;

Π.Γ. Γραβάτα το λέμε, γλώσσα το λέμε, βέβαια, το οποίο έρχεται και κολλιέται απάνω, κανονίζονται οι αποστάσεις των...

Ερ. Αυτές εδώ οι τελίτσες ας πούμε είναι διακοσμητικές εντελώς ή βοηθάνε τον μαθητή;

Π.Γ. Όχι, είναι σωστότατες. Είναι εκεί που θα πατήσεις, θα βγει η ανάλογη νότα. Γι' αυτό και τα βάνω. Θα μου πεις ο επαγγελματίας δεν του χρειάζεται. Ο επαγγελματίας θα πιάσει το δοξάρι να παίζει, δεν είναι θέμα, αλλά ένας που θα ξεκινήσει αν το θέλει κάποιο μικρό παιδί και ξέρω 'γω κι αυτά, με το που θα πατήσει, με το που θα πατήσει το δοξάρι φερ' ειπείν στη Σολ, θα βγει η Σολ. Εδώ, στο άσπρο.

(Παίζει λύρα).

Ερ. Ωραία λύρα.

Π.Γ. Πολύ καλή, αυτή μου αρέσει.

(Παίζει λύρα).

Καλά θέβαια, είναι ακόμα φρέσκια, έχει ακόμα ας το πούμε έτσι έναν ήχο που δεν ξέρω αν τον καταλαβαίνετε εσείς, φρέσκο δηλαδή είναι...

Ερ. Άπαιχτη; Αδούλευτη;

Π.Γ. Ναι. Δηλαδή θέλει η χορδή, ειδικά η ψηλή θέλει ακόμα λιγάκι...

Ερ. Η απόσταση μεταξύ των δύο καθαλάρηδων παίζει ρόλο; Το υπολογίζετε κάθε φορά το ίδιο; Πόσο πρέπει να είναι;

Π.Γ. Εικοσιεννιά πόντους πρέπει να είναι. Εικοσιεννιά παρά κάνα - δύο χιλιοστά οι δικές μου.

Π.Ν. Για να βγει αντίστοιχα και το πάτημα.

Π.Γ. Εκεί. Αυτά είναι...

Ερ. Μπορεί να είναι και μικρότερη η απόσταση; Μέχρι πόσο περίπου;

Π.Γ. Εικοσιοχτώμιση τώρα; Τι να σου πω τώρα. Έχω δει λύρες εδώ μέσα που άλλες παίζουνε στα είκοσι οχτώ, άλλες παίζουν στα εικοσιεφτάμισι, άλλες παίζουν στα είκοσι οχτώ και κάτι. Εμένα είναι όλες σπάντα. Εικοσιεννιά παρά κάτι χιλιοστά.

Ερ. Η συμμετρία δηλαδή που είπατε στις χορδές είναι και αυτή η απόσταση και το μήκος;

Π.Γ. Ναι, παίζουν όλα σημασία. Παίζουν.

Ερ. Ο Μουντάκης που είχε χοντρά δάχτυλα; Ο Μουντάκης δεν είχε χοντρά δάχτυλα;

- Π.Γ. Καλά αυτό παίζει σημασία ως προς το φάρδος μεταξύ των χορδών.
- Ερ. Θα είχε ειδική παραγγελία νομίζετε λύρας;
- Π.Γ. Όχι, όχι. Θα σου εξηγήσω τώρα κάτι.
- Π.Ν. Δεν ήτανε και πάρα πολύ χοντρά τώρα τα δάχτυλα του.
- Π.Γ. Αυτό που με ρωτάς τώρα ξέρεις πού είναι η σημασία του; Π.χ. Εδώ είναι ενάμισι...
- Ερ. Από χορδή σε χορδή, ε;
- Π.Γ. Μπράβο, ενώ ο Μουντάκης μπορεί να ήθελε ακόμα ένα χιλιοστό.
- Π.Ν. Δεν είχε μωρέ χοντρά δάχτυλα. Αυτός είχε νύχια.
- Ερ. Τα νύχια ήτανε, ε;
- Π.Γ. Άμα έχεις νύχι σκληρό και μεγάλο, και μεγάλο, δεν χρειάζεται η απόσταση αυτή να είναι μεγάλη γιατί με το που θα μπει το νύχι εδώ, δεν μπαίνει το κρέας του δακτυλιού σου μέσα. Κατάλαβες; Πρόσεξε να δεις τώρα, αν είχα εγώ ένα νύχι λίγο, κατάλαβες; Θα πήγαινα εδώ. Οπότε θα ήταν πιο στενό από εδώ και δεν αλλάζει τίποτα. Βέβαια.
- Ερ. Ποια άλλα μέρη έχουμε μετά; Αυτό εδώ πώς το λέτε; Το ξυλάκι;
- Π.Γ. Αυτό είναι ο πάνω καβαλάρης.
- Ερ. Τα μάτια από ό,τι είπατε πριν.
- Π.Ν. Και είναι βέβαια και ο στύλος. Έτσι;
- Ερ. Τον λέτε ψυχή;
- Π.Γ. Στύλο τον λέμε εμείς τώρα, ψυχή είναι στο βιολί.
- Π.Ν. Ψυχή βγαίνει και καλά ως... τη ψυχή που βάζεις για να βγει ο ήχος.
- Ερ. Επάνω τα κλειδιά πώς τα λέτε; Στριφτάλια;
- Π.Ν. Στριφτάλια, κλειδιά.
- Ερ. Και οι χορδές; Τις αγοράζετε έτοιμες;
- Π.Γ. Έτοιμες.
- Ερ. Συνήθως είναι Ντοκάλ ή κάτι άλλο;
- Π.Γ. Εντάξει, υπάρχουν διάφορες, κι άλλες καλύτερες. Έχουνε βγάλει τώρα διάφορες.
- Ερ. Από τι υλικό είναι; Ξέρετε;
- Π.Γ. Ατσάλι είναι αυτές.
- Ερ. Και οι τρεις;

- Π.Γ. Όχι, αυτή που βάζω εγώ στη βουργάρα δεν είναι... είναι του λαούτου και είναι ατσάλι επενδεδυμένη με χαλκό, η βουλγάρα. Αλλά πηγαίνει πάρα πολύ στις λύρες τις δικές μου και βάζω αυτή δηλαδή έχει μεγάλη έτση...
- Ερ. Είναι διαφορετική.
- Π.Γ. Μπράβο. Παίζει πάρα πολύ ωραία, έχει αυτό το μπάσο.
- Ερ. Οι καβαλάρηδες; Τους φτιάχνετε; Τους αγοράζετε έτοιμους;
- Π.Γ. Όλα, όλα φτιάχνονται. Μόνο τα στριφτάλια είναι αγοραστά. Στριφτάλια και χορδές.
- Ερ. Από τι ξύλο είναι αυτός;
- Π.Γ. Καρυδιά είναι αυτός και ο χορδοδέτης αυτός εδώ πέρα είναι τριανταφυλλιά.
- Ερ. Μάλιστα. Βίδες έχει καθόλου η λύρα στην κατασκευή της;
- Π.Γ. Βίδες έχει δυστυχώς, ή ας το πούμε πάνω εκεί που θα βιδωθούν τα στριφτάλια. Εκεί έχει τέσσερις. Άλλες βίδες δεν μπαίνουνε και βέβαια αποφεύγουμε οτιδήποτε πράγμα μεταλλικό απάνω. Καρφιά και βίδες. Εντάξει.
- Π.Ν. Αλλά εντάξει επάνω στα στριφτάλια που είναι οι βίδες συγκεκριμένα δεν επηρεάζεται καθόλου ο ήχος, εντάξει γιατί ο ήχος είναι από εδώ και κάτω. Είναι το ηχείο.
- Ερ. Θέλετε να μας πείτε λίγο τη διαδικασία, τα στάδια της λύρας πώς ξεκινάτε;
- Π.Γ. Ναι, αμέ. Λοιπόν. Καταρχήν υπάρχει το ξύλο το οποίο έχω ένα στάμπο ανάλογα με το τι λύρα θέλω να βγάλω και πάω και το κόβω στην κορδέλα. Λοιπόν. Από εκεί και μετά ξεκινάει σκεπάρνι και διαμορφώνεται το σκάφος απ' έξω, εάν θέλω να βάλω σχέδιο βάζω, εάν όχι, σκέτο απλό, διαμορφώνεται και να μην σου πω, τελειώνει τελείως.
- Ερ. Είναι απ' έξω έτοιμο.
- Π.Γ. Θέλει ένα ψιλό φινιρίσμα δηλαδή με ψιλό γυαλόχαρτο. Ούτως ώστε ξεκινάμε μετά να σκάβουμε μέσα. Άμα το απ' έξω είναι τελειωμένο, μπορούμε και δουλεύουμε και το μέσα. Γιατί δεν μπορείς να δουλέψεις το μέσα και μετά να πεις ε, εκεί θέλει λιγάκι ακόμα και θα γίνει μετά χαμός. Ναι. Δηλαδή τελειώνει απ' έξω, σκάβουμε το μέσα, γίνεται καλύτερα το μέσα και από το απ' έξω δηλαδή από απόψεως λείανσης και

λουστραρίσματος κι αυτά πώς να σου πω τώρα, σαν να είσαι σαν μια τσουλήθρα απάνω και να μην υπάρχει απάνω τίποτα για να σου κάνει ζημιά. Τίποτα. Να είναι ένα πράγμα σαν το τζάμι.

Ερ. Υπολογίζεται καθόλου χιλιοστά σε αυτό;

Π.Γ. Ε, βέβαια με το χέρι και μ' αυτά, υπολογίζω απ' την πείρα που έχω πόσο θα γίνει σε κάποια συγκεκριμένα σημεία, πόσο θα γίνει στο άλλο, και τελειώνει το σκάφος. Εντάξει μετά από εκεί πέρα άμα θες προχωράς και την κεφαλή συνέχεια άμα θες δηλαδή σκάβεις κι αυτά. Και εν συνεχεία έχεις το καπάκι το οποίο και αυτό απ' έξω είναι σχεδόν στα τελειώματα, δηλαδή είναι γυαλοχαρτισμένο κι αυτά, αλλά εντάξει, αφήνεις κάποιο περιθώριο που θα ξαναπεραστεί αφού μπουν τα στολίδια απ' έξω. Λοιπόν, το γυρίζουμε ανάποδα, αρχινάμε και σκάβουμε και το φέρνουμε σε ένα σημείο πάρα πολύ λεπτό, δηλαδή τι να σου πω τώρα; Ότι το βάζεις στο φως και φεγγίζει; Κάπως έτσι πάει.

Ερ. Έτσι, ε;

Π.Γ. Ε, βέβαια. Αλλά βέβαια και αυτό δεν μπορείς να το πας σε όλα τα σημεία. Στη μέση πρέπει να μείνει το δοκαράκι αυτό που υπάρχει. Αυτό εδώ μένει, κατάλαβες;

Π.Ν. Το νεύρο που λέμε.

Ερ. Ποιο είναι το νεύρο;

Π.Γ. Αυτό, αυτό εδώ. Αυτό εδώ θα μείνει τώρα εδώ πέρα.

Ερ. Αυτή εδώ η γραμμή που έχετε τραβήξει;

Π.Γ. Δεν είναι η γραμμή, αυτό εδώ.

Ερ. Ποια εννοείτε; Αυτό όλο, ε;

Π.Γ. Μπράβο, δώσε ένα σπασμένο να το δούμε. Γιατί αλλιώς θα το κουρδίσει και θα πάει μέσα. Δεν γίνεται, τόση δύναμη θέλει εκεί απάνω, και άμα είναι και τετράχορδη που μπαίνει και η μία πάνω!

Ερ. Ακόμα περισσότερο, ε;

Π.Γ. Εκεί θέλει ακόμα περισσότερη προσοχή γιατί θα κάτσει το καπάκι.

Ερ. Αυτό γιατί έσπασε σε αυτόν που την έπαιζε;

- Π.Γ. Αυτή του Κλάδου είναι. Όχι, κάπου την είχε βάλει σε κάποια θήκη μέσα και κάτσαν απάνω, δεν ξέρω τώρα και μου την έστειλε προχτές από τον Πειραιά και...
- Ερ. Για επισκευή ε;
- Π.Γ. Και την άλλαξα το καπάκι, ναι.
- Π.Ν. Η οποία έγινε και καλύτερη.
- Π.Γ. Λοιπόν και...
- Ερ. Και σκάβετε το από μέσα και μετά;
- Π.Γ. Και μετά πάλι διαμορφώνεται και αυτό από μέσα και γίνεται τζάμι.
- Ερ. Για να σας ρωτήσω, είναι το ίδιο πάχος εδώ με εδώ;
- Π.Γ. Στις άκρες αφήνουμε λίγο πιο χοντρό αλλά το παίρνουμε μετά από έξω. Γι' αυτό σου είπα ότι άμα μπουν τα στολίδια κι αυτά στρώνει και γίνεται ας το πούμε ό,τι καλύτερο υπάρχει. Βέβαια. Ε, και μετά μπαίνουν τα στολίδια, τελειώνει το καπάκι, λουστράρεται και προχωράει μετά η κεφαλή και η γραβάτα, η γλώσσα για να κολληθούνε μετά επάνω και να ακολουθήσουνε μετά καθαλάρηδες και ο στύλος, τα στριφτάλια κι αυτά και να δοκιμαστεί. Βέβαια.
- Ερ. Η γραβάτα από τι ξύλο είναι;
- Π.Γ. Είναι και αυτό κατράμι το οποίο επενδύεται απ' έξω με μια πάστα διαφόρων χρωμάτων. Εγώ βάζω μαύρο βέβαια, είναι ένα σοβαρό χρώμα και δεν έχω πρόβλημα δηλαδή από τους αγοραστές. Άμα είναι άσπρο σου λένε «δεν μ' αρέσει», μπορεί να είναι πράσινο «δεν μ' αρέσει» ενώ το μαύρο είναι κλασικό, δηλαδή είναι ζήτημα...
- Π.Ν. Είναι κλασικό χρώμα και ωραίο...
- Π.Γ. Είναι ζήτημα να έχει βρεθεί ένας - δυο και να μου πουν «θα το 'θελα άλλο χρώμα». Έχω βρει την ησυχία μου δηλαδή με το μαύρο. Ε, και βέβαια μπορεί να βάλω και έβενο, εντάξει, άμα μου ζητήσει κάποιος έβενο βάζω έβενο.
- Π.Ν. Το μειονέκτημα είναι ότι ο έβενος είναι...
- Ερ. Ο έβενος είναι ακριβός.
- Π.Γ. Ακριβός είναι αλλά εντάξει.

- Π.Ν. Φθείρεται πιστεύω πιο εύκολα. Γιατί όταν πας με το νύχι πάνω, καρφώνεται.
- Π.Γ. Το θέμα είναι ότι με τον έβενο είναι βαρύτερο το όργανο και εντάξει, τώρα αυτό είναι θέμα γούστου. Είναι πολλοί που σου λένε «εγώ θέλω να μου το κάνεις».
- Ερ. Κι όπως το 'χει συνηθίσει ο καθένας.
- Π.Γ. Μπράβο, ναι. Οπότε εκεί βάζεις ό,τι σου πει, ανάλογα με τι σου πει, βάζεις αυτό που θέλει.
- Ερ. Το τελευταίο που κάνετε σε μια λύρα ας πούμε ποιο είναι;
- Π.Γ. Είναι ψιλά γυαλόχαρτα, ψιλά γυαλόχαρτα, λουστράρισμα, λίγο ψιλό καθάρισμα εκεί πέρα, τα διάφορα σημεία της λύρας.
- Ερ. Αυτό που κάνει δηλαδή τώρα ο Νικολής είναι το τελευταίο χεράκι;
- Π.Γ. Αυτό τώρα μετά με το πρώτο παίξιμο λίγο μετά από το λουστράρισμα φιλοσηκώνει, ειδικά η καρυδιά λίγο οπότε εντάξει, το ξαναπερνάς άλλη μια φορά και μετά δεν θέλει.
- Ερ. Δηλαδή πόσα λουστράρισμα βάζετε;
- Π.Γ. Το καπάκι γίνονται πάρα πολλά λουστράρισμα. Το καπάκι μπορεί να το κάνεις και πενήντα φορές και εξήντα. Ατελείωτο. Το σκάφος είναι λιγότερα, εντάξει, αλλά και αυτό εξαρτάται. Άμα είναι για...
- Ερ. Υπογράφετε τα όργανα; Έχετε μέσα χαρτάκι;
- Π.Γ. Χαρτάκι έχει.
- Ερ. Αλλού υπογράφετε; Υπάρχει κάτι άλλο;
- Π.Ν. Ναι. Υπάρχει και άλλη μια υπογραφή.
- Π.Γ. Υπάρχει, σε δυο σημεία είναι.
- Ερ. Η άλλη υπογραφή;
- Π.Γ. Και ημερομηνία και υπογραφή, χρονολογία μάλλον. Εντάξει.
- Ερ. Α, υπάρχει τέτοιο πράγμα.
- Π.Γ. Γιατί καμιά φορά υπάρχουν και κάτι ψιλο... εντάξει, προβλήματα, ας το πούμε προβλήματα, ένας που φιλοκατασκευάζει μπορεί να πάρει μια λύρα δική μου και να βγάλει από μέσα τη φίρμα και να βάλει μια δική του και να πει ότι «εγώ αυτή τη λύρα έφτιαξα» κ.λπ., ενώ στο δεύτερο σημείο που υπάρχει, αν υπάρχει κάποιος ας το πούμε έτσι πρόβλημα, που δεν το ξέρει

ούτε καν, εντάξει βλέπουν εδώ πέρα ορισμένοι... Κατάλαβες; Οπότε φαίνεται και ημερομηνία και η υπογραφή. Κοίταξε, νομίζω ότι ο κάθε κατασκευαστής τα όργανα του τα γνωρίζει. Δεν υπάρχει περίπτωση. Δεν νομίζω ότι... Όπου και να δω λύρα δική μου, όπως και να την έχουν καταντήσει, ό,τι και να την έχουνε κάνει, θα την γνωρίσω.

Ερ. Βέβαια.

Π.Γ. Λέω καμιά φορά ότι είναι όπως η προβατίνα που γνωρίζει το αρνί της όπου και αν το δει, σε χίλια αρνιά μέσα να 'ναι. Και το αρνί θα γνωρίσει την προβατίνα και η προβατίνα το αρνί. Το ίδιο πράγμα είναι κι αυτό. Γιατί μου 'χουνε τύχει τέτοια πράγματα γι' αυτό στα λέω. Μου 'φερε ο άλλος λύρα, μου λέει «την έχω πάρει από τον τάδε». «Ποια» του λέω «αυτή τη λύρα την έχεις πάρει από τον τάδε; Αφού είναι δική μου κατασκευή». Εντάξει, είχε βγάλει την ταμπέλα, είχε βάλει άλλη. Τέλος πάντων. Συμβαίνουνε και κάτι τέτοια.

Ερ. Επειδή μέχρι τώρα γενικά λέτε όσον αφορά πώς είναι το ξύλο, το καπάκι, όλα εξαρτώνται μέχρι το τέλος δηλαδή, δεν γνωρίζεις πάρα πολύ καλά τι ήχο θα βγάλει ή όχι;

Π.Γ. Όχι, το γνωρίζεις κατά ένα ποσοστό.

Ερ. Κατά ενενήντα πέντε τοις εκατό, έτσι;

Π.Γ. Κοίταξε να δεις από την πείρα που έχω και από τα τελευταία χρόνια, νομίζω ότι κατά ένα μεγάλο ποσοστό είμαι μέσα.

Ερ. (Μπήκε στο κατάστημα ο κύριος Αλεξάκης και δοκιμάζει μία λύρα).
(Παίζει λύρα).

Ερ. Παίζει ο γιος του κυρίου Παπαλεξάκη, ο κύριος Νικολής Παπαλεξάκης, ο κύριος Νίκος.

Π.Ν. Πριν που σου είπα έτσι, σου είπα για το κύριε Νίκο που με είπες. Να με λες Νίκο, όχι για το Νικολής. Εντάξει;

(Παίζει στη λύρα έναν σκοπό)

Καλή και η άλλη εμένα μου άρεσε πολύ.

Ερ. Πολύ ωραία, πολύ ωραία λύρα.

- Π.Γ. (Παίζει έναν σκοπό)
- Ερ. Έπαιξε ο κύριος Γιώργος.
- Ερ. Το καπάκι πώς το κολλάτε πάνω; Με ψαρόκολλα; Με κάποια άλλη κόλλα;
- Π.Γ. Όχι, όχι, βάζω μία κόλλα, απλά κόλλα. Δεν είναι τίποτα το ιδιαίτερο. Έχω βέβαια, αλλά δεν έχω προβλήματα με αυτές τις κόλλες. Τσαφαρίσματα και τέτοια πράγματα που υπήρχανε παλιά απ' τις λύρες, είναι πάρα πολύ καθαρές. Τίποτα. Εδώ μετά... τι άλλο ήθελα να σας πω εδώ πέρα πάνω, κάτι άλλο ήθελα να σας πω. Α, για τον Μουντάκη τον συγχωρεμένο. Αυτός έκανε μάθημα, τα πρώτα του μαθήματα.
- (Παίζει την άσκηση «Σολ, Λα, Λα, Λα)
- Μετά.
- (Παίζει μια κλίμακα στη λύρα).
- Τέτοια πράγματα έκανε στην αρχή, αλλά ήτανε σου λέω, δεν βιαζότανε. Και βέβαια εντάξει, άμα είχε και πέντε δέκα καλούς μαθητές μέσα, κακά τα ψέματα, αυτούς τους προωθούσε, άμα έβλεπε ότι ήσουνε τούβλο, τι να κάνει τώρα ο άνθρωπος; Τώρα κακά τα ψέματα, προσπαθούσε. Αλλά αυτούς που ήτανε ας το πούμε έτσι καλοί, ήταν άλλο πράγμα.
- Ερ. Ο Νίκος μετά που πέθανε ο Μουντάκης πώς συνέχισε;
- Π.Γ. Συνέχισε. Είχε πάει και στου Γιώργη του Χατζιδάκη, ένας που παίζει λαούτο και δίνει και λύρα και μεγάλη εξέλιξη τώρα έχει εδώ μέσα που έρχονται οι διάφοροι επαγγελματίες, λαουτιέρηδες ξέρω 'γω και παίζουνε μαζί.
- Ερ. Εσείς είχατε παίξει ποτέ σε κάποιο γλέντι; Ποτέ σας είχανε προτείνει; Καφενείο, αρραβώνιαση;
- Π.Γ. Να σου πω τώρα κάτι, όταν ήμουνε στην Αθήνα έπαιζα και στην Πλάκα σε μια μπουάτ, μαζί με... δηλαδή είχαμε ένα πρόγραμμα, έπαιζε ο συγχωρεμένος ο Μουφλουζέλης μπαγλαμά, ξέρω 'γω, και τραγουδούσε σε κάποια μπουάτ, μετά έβγαίνα εγώ, έπαιζα δυο τρία κομμάτια, ένα Ερωτόκριτο, ένα πεντοζάλη και κάτι τέτοια ε, και γινόταν ένα πάρα πολύ ωραίο έτσι σχήμα πάνω στην Πλάκα και σε κανένα άλλο, σε μια άλλη ταβέρνα έπαιζα εκεί κάνα - δυο κομμάτια. Μιλάμε τώρα για '72 - '73, κάπου εκεί πρέπει να 'τανε.

- Ερ. Στο χωριό ποτέ σε κάποιο καφενείο, όχι;
- Π.Γ. Σε καφενείο παίζουμε.
- Ερ. Κάνατε παρεούλες δηλαδή.
- Π.Γ. Εντάξει μωρέ, αυτά τώρα, αλλά εγώ το λέω, δεν είμαι παίχτης και ούτε και με ενδιαφέρει. Με ενδιαφέρει να κουρδίσω το όργανο σωστά και να δω τι έχω καμωμένο. Κατάλαβες;
- Ερ. Θεωρείτε λοιπόν πολύ βασικό λοιπόν ο οργανοποιός να ξέρει να παίζει;
- Π.Γ. Το πρώτο. Το πρώτο μαζί με την υπομονή. Αμα δεν ξέρει να παίζει... Δηλαδή εγώ τώρα τελειώσα τη λύρα. Αν περίμενα να έρθει ο Αλεξάκης απ' το Ηράκλειο να μου πει τι έχω καμωμένο, τι να το κάνω; Δεν γίνεται. Ύστερα δεν είναι μόνο αυτό, ότι θα περίμενα κάποιον άλλονε. Θα μου πει ότι αυτό είναι έτσι, αυτό είναι αλλιώς. Πώς θα το καταλάβω εγώ; Ενώ όταν πιάσω τη λύρα και την κουρντίσω και βάλω τη χέρα μου εδώ πάνω τώρα, κοίτα.
- (Παίζει)
- ... και δεν φάλτσάρε π.χ., το καταλαβαίνω. Αν φάλτσαρε και μου έλεγε, «ξέρεις, μα εκεί το νύχι μου το ακούω και τρίζει» και ξέρω 'γω κι αυτά, πώς θα το καταλάβεις; Πρέπει δηλαδή να υπάρχει μία, ας το πούμε έτσι, να μπορείς να συνεννοηθείς με το όργανο, για να μπορείς να προοδέψεις. Διαφορετικά δουλεύεις στην τύχη και από εκεί και πέρα ό,τι βγάλει το καζάνι, για να το πούμε έτσι. Δηλαδή τώρα όταν εγώ παίζω τώρα αυτές τις δυο χορδές...
- (Παίζει)
- ... και το ακούω στο αυτί μου, ξέρω τι έχω κάνει και εντάξει, περιμένω και τη γνώμη των άλλωνών, αλλά το τι έχω κάνει. Προχτές με παίρνει ένας απ' τα Χανιά τηλέφωνο μου λέει «θέλω μια λύρα». Λέω «έλα τώρα να την πάρεις γιατί αυτή η λύρα που θέλεις είναι φτιαγμένη». Και πράγματι ήρθε ο άνθρωπος, την έπαιξε, τρελάθηκε, την πήρε κι έφυγε. Και κάθε ένας βέβαια έχει τα δικά του τα τερτίπια, άλλος την θέλει λίγο πρίμα, άλλος θέλει λίγο μπάσα, κατάλαβες.
- (Παίζει λύρα)

Είδες τώρα αυτό που λέγαμε για τον ήχο εδώ. Έχει κάποιο συγκεκριμένο ήχο η λύρα.

(Παίζει)

Πολύ σπουδαίο είναι όταν πατήσεις τα νύχια σου, ο ήχος να μην χαθεί. Δηλαδή ή να μείνει ο ίδιος ή τουλάχιστο αν γίνεται να μεγαλώσει, όχι, να μη μικράνει η ένταση. Αυτό είναι πολύ σπουδαίο γιατί αυτό που έλεγα προηγουμένως. Μπορεί να πιάσεις μια λύρα και να την παίζεις έτσι σκέτα και να ακούσεις ένα ήχο και να πεις πόσο δυνατό όργανο είναι αυτό και μόλις πατήσεις τη νότα, δεν ακούγεται τίποτα.

Ερ. Ναι, ε;

Π.Γ. Ναι, γίνεται δηλαδή ο ήχος του ο μισός.

Ερ. Γιατί αυτό;

Π.Γ. Είναι η κατασκευή τέτοια. Δεν πετάει τον ήχο έξω. Αυτό είναι. Και η συμμετρικότητα. Δηλαδή, εδώ.

(Παίζει)

Βλέπεις η μια χορδή από την άλλη...

Ερ. Δεν διαφέρει.

Π.Γ. Μπράβο. Κυμαίνεται σε μία... Στο μηχάνημα μπορείς να δεις κάποια διαφορά όπως είπαμε αυτό για να μετρήσουμε αλλά με το αυτί είναι πολύ δύσκολο να το καταλάβεις. Κατάλαβες;

Ερ. Πώς την υπολογίζετε για να βγαίνει;

Π.Γ. Είναι από την κατασκευή, είναι από το χέρι ρε παιδιά. Δηλαδή κι εγώ το σκέφτομαι καμιά φορά και λέω, δεν ξέρω, δεν θέλω να περιαυτολογήσω αυτή τη στιγμή, αλλά το έχει ο άνθρωπος μέσα του. Ξέρω κι εγώ; Τι να πω τώρα; Δηλαδή είναι κάτι που δεν μπορώ κι εγώ να το περιγράψω. Μόνο του έχει βγει, κατάλαβες; Βγαίνει μόνο του.

Ερ. Τα πρίμα και τα μπάσα, αυτό από πού εξαρτάται;

Π.Γ. Αυτό εξαρτάται από το πάχος του καπακιού μπορώ να πω ότι αυτό παίζει κάποιο ρόλο.

Ερ. Από το πάχος.

Π.Γ. Ναι και από το πόσο όγκο περιέχει μέσα το όργανο. Δηλαδή τώρα αυτό που ακούς, που κάνει αυτό το μπου...

(Παίζει)

... άμα το σκάφος ήτανε πιο ας το πούμε πιο στενό, πιο μικρό, πιο αβαθύ, σίγουρα θα ήταν, δηλαδή παίζει κάποια σημασία αυτό.

(Παίζει σούστα).

Ερ. Αυτή η σούστα που αρχίσατε τώρα ήτανε διπλόχορδη;

Π.Γ. (Παίζει λύρα)

Είναι αυτό που σας έλεγα προηγουμένως, το πάτημα δηλαδή. Είναι αυτό, παίζει τώρα.

(Παίζει)

Αλλά κι εδώ δεν αλλάζει.

(Παίζει)

Εδώ...

(Παίζει λύρα).

Ερ. Αυτή τώρα βγάζει άλλο ήχο από εσάς.

Π.Γ. Πρέπει να καταλαβαίνεις.

Ερ. Όταν λοιπόν ο οργανοπαίκτης διπλόχορδο να μην φαίνεται η διαφορά, έτσι;

Π.Γ. Κοίταξε.

(Παίζει λύρα)

Το Μαλεβιζιώτη τώρα π.χ. ξεκινάει έτσι. Πατάς δηλαδή Μι με Λα. Ναι, καλά το λέω. (Παίζει λύρα)

Αυτή είναι λίγο πιο πρίμα από αυτήν την άλλη.

(Παίζει άλλη λύρα).

Ερ. Όντως αυτή είναι λίγο πιο πρίμα.

Ερ. Πουλάτε διαφόρων ειδών λύρες; Δηλαδή όταν ένας μαθητής θέλει να ξεκινήσει.

Π.Γ. Βέβαια. Εμείς προσπαθούμε εδώ πέρα, κοίταξε να δεις, εντάξει, το μαγαζί είναι να καλύπτει όλες τις ανάγκες.

Ερ. Και τις τιμές.

Π.Γ. Ε, ναι, γιατί τώρα εδώ πέρα είναι και μαθητές, δεν είναι μόνο οι επαγγελματίες. Εντάξει, αλλά αυτή τη στιγμή π.χ. να, ο Νίκος τελείωσε σήμερα, ποια τελείωσε, αυτή είναι μια απλή κατασκευή με ωραία ξύλα,

βλέπεις, προσεγμένη δουλειά και ξέρω ‘γω, βέβαια ο ήχος δεν είναι ο ίδιος, αλλά δεν παύει να είναι το όργανο σωστό και αρκετά καλό.

Π.Γ. (Παίζει μαθητική λύρα)

Βλέπεις, πατάς εδώ σωστό.

(Παίζει μαθητική λύρα)

Για ένα μαθητή δηλαδή είναι πάρα πολύ καλή.

(Παίζει τον Πρώτο στη λύρα)

Αυτή τελείωσε.

Ερ. Δεν έχει σκάλισμα πίσω.

Π.Γ. Όχι. Απλό λυράκι, αλλά είναι και φτηνή για... Τα μεροκάματα παίζουν σημασία.

Ερ. Εδώ τι ξύλα έχουν χρησιμοποιηθεί;

Π.Γ. Εδώ είναι αφρικάνικο το ξύλο και όρεγκον το καπάκι.

Ερ. Πόσο ποιο κάτω δηλαδή τοις εκατό από το άλλο όργανο στοιχίζει αυτή;
Δεν ρωτάω τιμή γιατί δεν θέλω, εντάξει.

Π.Γ. Όχι πιο κάτω, πάρα πολύ πιο κάτω.

Ερ. Αν δεν έχετε αντίρρηση να μας πείτε τιμές, δεν έχουμε πρόβλημα.

Π.Γ. Θα σου πω, απλά κοιτάω κάτι εδώ πέρα. Αυτή είναι που τελείωσα σήμερα.
Είναι μεγάλη η διαφορά.

Ερ. Μεγάλη;

Π.Γ. Η μια πιάνει, ξέρω ‘γω, το πολύ τριακόσια ευρώ και η άλλη πιάνει οπωσδήποτε τουλάχιστον εφτακόσια.

Ερ. Α, έχει διαφορά.

Π.Γ. Διαφορά μεγάλη.

Ερ. Οπότε για ένα μαθητή που δεν ξέρει αν θα συνεχίσει το όργανο...

Π.Γ. Ε, ναι. Βέβαια, εκεί είναι. Κοίταξε να δεις, αυτοί υπολογίζουν εκεί τριακόσια, τριακόσια πενήντα ευρώ να πάρουν θήκη, δοξάρι και λύρα, κατάλαβες;

(Παίζει στη λύρα κοντυλιές)

Ερ. Να σας ρωτήσω κάτι. Όλοι οι μαθητές στο μουσικό Γυμνάσιο που πάνε πρέπει να πάρουν υποχρεωτικά μάθημα λύρας;

Π.Γ. Ε, ναι, εντάξει...

- Ερ. Ο γονιός είναι υποχρεωμένος να δώσει τριακόσια, τριακόσια πενήντα ευρώ.
Κάνετε ευκολίες;
- Π.Γ. Κάνουμε, πώς; Άμα δεν τα έχει τα λεφτά, τι να κάνεις; Υποχρεωτικά.
- Ερ. Γιατί έτσι όπως είναι η κατάσταση, δηλαδή άμα έχεις τρία παιδιά και τα στέλνεις στο μουσικό, ας πούμε και θέλει το καθένα τη λύρα του...
- Π.Γ. Εντάξει, και με μια λύρα μπορούν να κάνουν τη δουλειά τους.
- Ερ. Μάλιστα. Ωραία, μαθητική λύρα, ωραία.
- Π.Γ. Και δεν στέλνουμε μόνο εδώ, στέλνουμε και σε άλλα μέρη. Δοξάρια βέβαια, φτιάχνουμε και αυτό το παραδοσιακό το δοξάρι που είναι με γερακοκούδουνα, βέβαια αυτό, στο παλιό το στιλ, που παίζει, είναι για σούστες, για τέτοια πράγματα. (Παίζει σούστα στη λύρα με δοξάρι με γερακοκούδουνα).
Λίγο, λίγο χαμήλωμα θέλουν οι δύο ακρινές, Νίκο. Λίγο - λίγο χαμήλωμα θέλουν.
- Ερ. Μάλιστα. Ελένη, δεν ξέρω αν έχεις να ρωτήσεις κάτι άλλο.
- Π.Γ. Νίκο, την μεσαία μην την πειράξεις καθόλου, άστην έτσι όπως είναι, να πατεί επάνω, κάνε ένα σημάδι, ούτε κόψιμο θέλει ούτε τίποτα.
- Π.Ν. Στον κάτω καβαλάρη;
- Π.Γ. Στον κάτω.
- Ερ. Τον καβαλάρη τον κολλάτε επάνω;
- Π.Γ. Όχι, δεν κολλιέται. Σε ένα λεπτό μέσα διαλύεται.
- Ερ. Απλά δηλαδή, πάει...
- Π.Γ. Πρόσεξε, άμα το κάνουμε τώρα αυτό θα φύγει ο...
- Ερ. Όχι, μην το κάνετε.
- Π.Γ. ...Θα φύγει ο στύλος και μετά ξεκουρδίζεται ο ήχος και φεύγουν όλα. Και είναι βέβαια και ένα μεγάλο πρόβλημα. Ξέρετε καμιά φορά έρχεται ο Μπικιάκης εδώ πέρα...
- Ερ. Ποιος;
- Π.Γ. Ο Μπικιάκης και μου λέει «εκεί που παίζω, φεύγει ο καβαλάρης τελείως και άστα να πάνε και ξέρω 'γω κι αυτά». Δηλαδή πρέπει να είναι σωστά κι αυτό φτιαγμένο. Βλέπεις όσο και να το κουνάς, φρενάρει επάνω. Άμα όμως γλυστράει και ξέρω 'γω είναι πρόβλημα μεγάλο.

Ερ. Πρέπει να πάρεις... Να σας ρωτήσω το εξής, κουνάνε εδώ πέρα τον καθαλάρη δεξιά αριστερά, πάνω κάτω για να βγει καλύτερος ήχος; Οι ντόπιοι;

(Διακοπή)

Ερ. Για τον καθαλάρη, αν τον μετακινούνε για να βγάζει διαφορετικό ήχο.

Π.Γ. Άκου να σου πω κάτι, εγώ όταν είναι να την κουρδίσω τη λύρα και κάθομαι εδώ πέρα το Σάββατο το βράδυ που δεν έχει πολύ κόσμος, ξέρω γω, κοιτάω ορισμένα τέτοια πράγματα. Και όταν αγοράζει κανείς τη λύρα τωνε λέω «όταν την πάρετε τη λύρα να μην τη πειράξετε. Γιατί θέλει να είναι σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο». Δηλαδή μπορεί ένα χιλιοστό δεξιά - αριστερά να βγάλει άλλο ήχο. Και έχω επισημάνει σημάδι δηλαδή ορισμένα πράγματα πάνω σ' αυτό. Αν είναι λίγο πιο δεξιά ή πιο αριστερά σε σχέση με τη ψιλή χορδή και ξέρω 'γω, να παίζει καλύτερα ή χειρότερα. Ε, τώρα είναι ορισμένοι που είναι βέβαια διαόλοι. Από τη στιγμή που θα την πάρουν αρχινάνε και πειράζουνε και αλλάζουνε καθαλάρηδες και πάνε δεξιά και πάνε αριστερά, τώρα εντάξει, αυτό είναι δικό τους το πρόβλημα, μπορεί να τους αρέσει κάτι καλύτερα αλλά σε γενικές γραμμές τώρα εκεί που είναι οι λύρες φτιαγμένες, είναι δοκιμασμένες. Κατάλαβες;

Ερ. Ας πούμε στη Σητεία ας πούμε για παράδειγμα, στο βιολί όταν παίζουν οι παραδοσιακοί βιολάτορες στη Σητεία, βγάζουν τον καθαλάρη και τον κόβουνε τον ξύνουνε. Τον κατεβάζουνε.

Π.Γ. Κάτσε τώρα, τον καθαλάρη, ε, εντάξει, αυτόν μπορεί να τον χαμηλώσουνε.

Ερ. Αυτό βγάζει άλλο ήχο άμα το κάνεις;

Π.Γ. Ε, αυτό παίζει κάποια σημασία και το ύψος του καθαλάρη παίζει σημασία.

Ερ. Ή τον μετακινούνε μόνοι τους όπως τους αρέσει;

Π.Γ. Ναι, πού θα του κάτσει κι αυτά καλύτερα.

Ερ. Να σας ρωτήσω κάτι. Αυτή η λύρα εκεί που έχετε κρεμασμένη είναι παλιά λύρα;

Π.Γ. Ποια λες;

Ερ. Αριστερά.

- Π.Γ. Ναι, την έχει κάποιος για επισκευή, αλλά την βλέπεις είναι ένα πράγμα, λίγο... Την βλέπεις τώρα αυτός που την έχει φτιάξει είναι κάποιος ερασιτέχνης, τελειώς έτσι λαϊκή δουλειά ας το πούμε και εντάξει.
- Ερ. Το ότι έχει μικρά μάγουλα θα πρέπει να αλλοιώνεται και ο ήχος.
- Π.Γ. Ναι. Ο ήχος είναι διαφορετικός.
- Ερ. Και κάτι άλλο. Εδώ πέρα βλέπουμε μια εφημερίδα, δεν ξέρω από ποια χρονιά, που λέει ότι επαγγελματίες, «Επαγγέλματα που σβήνουν με το πέρασμα του χρόνου». Πιστεύετε ότι το επάγγελμα του οργανοποιού σβήνει εδώ στην Κρήτη με το πέρασμα των χρόνων;
- Π.Γ. Όχι, κοίταξε, να σου πω κάτι. Τώρα τι να πω; Να πω ότι ορισμένοι οργανοποιοί ίσως να πιστεύανε ότι θα σβήσει αυτό το επάγγελμα και ότι το όνομά τους θα παραμείνει με χρυσά γράμματα γραμμένα και ότι δεν θα βρεθούν άλλοι να συνεχίσουν αυτήν την ιστορία. Εγώ βέβαια είμαι ακριβώς το αντίθετο. Ο Θεός πάντα προβλέπει όλα τα επαγγέλματα να βρεθεί κάποιος να τα συνεχίσει. Αν δεν ήμουν εγώ, ίσως να 'τανε κάποιος άλλος, όπως είναι και κάποιοι άλλοι. Από 'κει και πέρα το θέμα είναι να βρεθούν άνθρωποι σωστοί που να μπορέσουνε να κάνουνε σωστή δουλειά, να μένουνε ευχαριστημένοι και οι οργανοπαίχτες και να υπάρχει μια σωστή ας το πούμε, μια πρόοδος η οποία να ικανοποιεί και εμάς και την κρητική μουσική και την Κρήτη και τους ανθρώπους και τα πάντα. Κατάλαβες;
- Ερ. Αλλά γιατί την έχετε κρεμάσει εκεί την εφημερίδα αφού δεν το πιστεύετε;
- Π.Γ. Κοίταξε να σου πω κάτι, αυτό τώρα είχε γίνει κάποια... Επειδή έχει μέσα σε αυτό το ρεπορτάζ ας πούμε και εμένα γι' αυτό την έχωβάλει εκεί πέρα. Γι' αυτόν τον λόγο.
- Ερ. Όχι ότι πιστεύετε ότι θα σβήσει το επάγγελμα;
- Π.Γ. Όχι, δεν το πιστεύω, γιατί πάντα κάποιος...
- Ερ. Εσείς όταν ήταν να ξεκινήσει ο Νίκος, είδατε μια έφεση δική του προς αυτό το επάγγελμα ή κι εσείς προσπαθήσατε να του μεταδώσετε την τέχνη αυτή;
- Π.Γ. Κοίταξε τώρα να σου πω κάτι. Να πω τώρα κατ' αρχήν κάτι. Άμα σου πω τώρα ότι τα χρόνια που δουλεύει δεν του έχω πει ακόμα τίποτα, το πιστεύεις; Δηλαδή τα βασικά, αλλά όχι τίποτα μυστικά και σπουδαία και

ξέρω 'γω. Πρώτον και δεύτερον εκείνο που του είπα ξέρεις ποιο είναι; «Αν δεν σου αρέσει η δουλειά, άμε να βρεις μια δουλειά να την κάνεις και ξεφορτώσου με». Έτσι ακριβώς.

Ερ. Δηλαδή θέλω να πω μήπως για να μην σβήσει το επάγγελμα ή μήπως να του μεταδώσατε για να μην σβήσει το επάγγελμα από εσάς; Δεν του 'πατε κάτι τέτοιο;

Π.Γ. Εγώ του είπα «αν σ' αρέσει κάτσε, αν δεν σου αρέσει φύγε». Ξεκαθαρισμένα πράγματα, γιατί αλλιώς αν δεν του αρέσει, αποτυχημένος θα 'ναι. Ξεκαθαρισμένα πράγματα. Αν όμως του αρέσει και ασχοληθεί και τη ψάξει τη δουλειά, ίσως να γίνει κα καλύτερος από μένα και μακάρι.

Ερ. Κάπως έτσι βέβαια συνεχίζεται και το επάγγελμα.

Π.Γ. Ε, μα τι. Γιατί ξέρω άλλες περιπτώσεις, που τώρα ο άλλος θέλει να βάλει τον άλλο οπωσδήποτε να μάθει να παίζει επειδή δεν έπαιζε αυτός. Μα αφού δεν έχει ταλέντο ο άνθρωπος, πώς θα μάθει; Με το ζόρι; Ή ο άλλος έφτιαχνε λύρες που ήτανε καλός, να βάλει τώρα οπωσδήποτε το κοπέλι του να μάθει απ' τη στιγμή που δεν θέλει τέλος πάντων. Ε, δε γίνεται. Η δουλειά με το ζόρι αυτή δε γίνεται. Δεν είναι μια σκαλίδα να πιάσεις να σκάφτεις, να φυτέψεις ντομάτες που κι αυτές θέλουν βέβαια την τέχνη τους. Ένα παραπάνω αυτή η δουλειά. Πρέπει να σ' αρέσει η δουλειά, δεν σ' αρέσει, τελείωσε, ξεκαθαρισμένα πράγματα. Ένα να σ' αρέσει και δεύτερο να παίζεις.

(Διακοπή)

Ερ. Πόσες λύρες περίπου μπορούμε να πούμε ότι έχετε φτιάξει μέχρι τώρα, δηλαδή έναν αριθμό;

Π.Γ. Κοίταξε να σου πω, για να μη λέμε μεγάλες κουβέντες, πρέπει να είναι πάνω από χίλια κομμάτια. Τώρα εντάξει, χίλια διακόσια, χίλια τριακόσια, κάπως εκεί πάει η ιστορία.

Ερ. Περίπου τριάντα χρόνια είπαμε; Και πριν πώς τα καταφέρνατε που δουλεύατε και στον Ο.Τ.Ε.;

Π.Γ. Κοίταξε να δεις, στον Ο.Τ.Ε. δούλευα πρωί, αλλά δούλευα και βάρδιες, δούλευα και νύχτα πολλά χρόνια. Οπότε όλες αυτές, όταν δούλευα νύχτα ήμουν ελεύθερος όλη την ημέρα. Άμα δούλευα πρωί, δούλευα από τις

τέσσερις μέχρι τις δώδεκα το βράδυ. Όταν είχα άδεια, δούλευα όλες τις μέρες, δηλαδή υπήρχε, ένα δεκάωρο καθημερινώς εκτός Κυριακής ήταν στάνταρ.

Ερ. Θέλετε να μας κατονομάσετε κάποιους καλλιτέχνες που έχουν πάρει από εσάς κατά το παρελθόν, τώρα;

Π.Γ. Κοίταξε να σου πω κάτι. Αν ξεκινήσουμε από παλιά. Υπήρχε ένας... Αυγενάκης, ένας Αυγενάκης που έπαιζε λύρα επαγγελματικά, τα χρόνια εκείνα. Τα χρόνια εκείνα όταν ξεκίνησα ας πούμε και του 'χα δώσει λύρα. Αυγενάκης Γιώργης.

Ερ. Από πού είπαμε;

Π.Γ. Από εδώ Ρεθυμνιώτης, ο οποίος έχει γράψει δίσκους με το Μανιά και ξέρω 'γω, ήτανε καλός. Και μάλιστα είχε παίξει και στο γάμο τον δικό μου κατόπιν καταρρακτώδης βροχής, καλοκαίρι βέβαια. Μετά είναι ο Ροδάμανθος, είναι ο Χαλκιάδακης ο Γιώργης, είναι ο Αλεξάκης που 'δατε εδώ που 'ρθε. Λοιπόν, ποιοι άλλοι είναι τώρα αυτοί; Ο Χαλκιάδακης ο Γιώργης, στην Αθήνα είναι ένας Πέτρος Σαριδάκης ο οποίος παίζει επαγγελματικά. Απ' τα Ανώγεια είναι ο... πες μου τον τώρα, απ' τα Ανώγεια είναι ο περιβόητος ο Αεράκης. Από νησιά, από εκεί, απ' τη Ρόδο είναι πάλι κανά δυο - τρεις επαγγελματίες που εντάξει δεν θυμάμαι τώρα αυτή τη στιγμή τα επίθετα τους, ε, τώρα είναι πολλοί από εδώ, είναι ο Μιχάλης ο Παυλάκης ο οποίος παίζει επαγγελματικά, είναι ο Μιχάλης ο Τσικαλάκης, είναι ο Γιάννης ο Βολακάκης, δηλαδή νέοι ανθρωποι ξέρω 'γω κι αυτά. Σίγουρα θα 'ναι κι άλλοι, αλλά αυτή τη στιγμή τώρα... ο Γεράσιμος ο Σταματογιαννάκης έχει πάρει. Είναι αρκετοί εδώ πέρα.

Ερ. Πολλοί, έτσι; Πολλοί και πολύ γνωστοί, καταξιωμένοι.

Π.Γ. Πολλοί και είναι και άλλοι πολλοί τέλος πάντων οι οποίοι μου λένε ότι θέλουνε να φτιάξω ξέρω 'γω κι αυτά.

Ερ. Τετράχορδη λύρα που είπατε με αυτό το σχήμα, σας ζητάνε, και Ρεθυμνιώτες; Και ο Ρεθυμνιώτης σας έχει ζητήσει τετράχορδη λύρα;

Π.Γ. Κοίταξε να δεις, άμα παίζεις σ' έναν γάμο και θέλει να παίξει κάποιους μπάλους και νησιώτικα, παίρνουν αυτή τη λύρα και...

Ερ. Εγώ προσωπικά δεν την έχω δει, γι' αυτό, με αυτό το σχήμα μιλάω.

- Π.Γ. Το ίδιο πράγμα είναι μόνο που έχει άλλη μια χορδή απάνω.
- Ερ. Ναι, ναι. Τώρα τελευταία συμβαίνει αυτό ή ήταν από παλιά;
- Π.Γ. Όχι, ήταν από παλιά.
- Ερ. Στις πόσες λύρες που θα φτιάξετε, αυτές τις κλασικές, θα φτιάξετε και την άλλη με τις τέσσερις; Στις εκατό, ας πούμε, μία;
- Π.Γ. Όχι, εντάξει, πιο... να σου πω. Τώρα αν είχα φτιαγμένη π.χ. τετράχορδη, κάποιος θα θρυσκόταν να μου τη ζητήσει. Τώρα δεν έχω, δεν μου ζητάνε. Δηλαδή μπορούσε να μπει και κάποιος από εδώ δικός μας και να παίξει μια τέτοια λύρα και να του αρέσει να την πάρει. Τώρα άμα δεν την έχεις τελειωμένη...
- Ερ. Για να πάρει μόνο τετράχορδη, υπάρχει περίπτωση; Και να παίζει μόνο τετράχορδη; Ή έχει και τις δύο;
- Π.Γ. Είναι κανά δυο τρεις, είναι κανά δυο - τρεις που παίζουνε. Ο Καρπουζάκης στο Ηράκλειο παίζει τετράχορδη. Εδώ πέρα έχουμε έναν άλλο, ένας Μαρκαντωνάκης, παίζει τετράχορδη απ' ό,τι ξέρω στα γλέντια. Δηλαδή είναι ορισμένοι που... Βέβαια εγώ προσωπικά δεν θα έλεγα ότι με μια τετράχορδη θα βγάλεις ένα γλέντι παραδοσιακό κρητικό ε, γιατί πρέπει να βγαίνει κάποιος άλλος ήχος, αλλά σε κάποια κομμάτια όμως είναι ωραία.
- Ερ. Εδώ ας πούμε για παράδειγμα πού θα μπει η τέταρτη χορδή ή είναι μεγαλύτερο;
- Π.Γ. Είναι μεγαλύτερο, είναι μεγαλύτερο. Ο καθαλάρης είναι ακόμα πιο φαρδύς.
- Ερ. Και αυτό μεγαλώνει; Και τα μάγουλα;
- Π.Γ. Λίγο μεγαλύτερα. Ναι. Εντάξει, θα μπορούσε να γίνουν και σε αυτό το σχέδιο, αλλά σίγουρα μεγαλύτερο. Και αυτά, βέβαια, στενεύουν κατά λίγο γιατί εδώ το πρόβλημα μας είναι ότι και αυτό πρέπει να γίνει πιο φαρδύ για να μπαίνουν τα νύχια μέσα. Είναι μια κατασκευή που θέλει και αυτή άλλα πάλι, θέλει μεγάλη προσοχή για να βγει... ειδικά στην τετράχορδη για να βγει σωστά η λύρα και να μην τσαφαρίζει και αυτά κι επειδή η ψιλή είναι Μι και είναι πολύ... ξέρεις, ο ήχος θέλει μεγάλη προσοχή στην κατασκευή για να βγει ο ήχος σωστός, για να βγει όργανο σωστό.
- Ερ. Στο Ατσιπόπουλο όταν ήσασταν μικρός θυμάστε να είδατε ποτέ σας βιολόλυρα, ή βροντόλυρα;

- Π.Γ. Εντάξει, αυτές τώρα οι παλιοί που φτιάχνανε τις λέγανε βροντόλυρες, επειδή τώρα ήτανε κάπως έτσι μεγάλες και κάπως, εντάξει, αλλά δεν μπορώ να πω τώρα.
- Ερ. Με γερακοκούδουνα προλάβατε;
- Π.Γ. Ναι, με γερακοκούδουνα. Εκείνος που σας είπα.
- Ερ. Με το λυράκι το μικρό;
- Π.Γ. Ναι και εντάξει εν τοιαύτη περιπτώσει η λύρα εκείνη που παιζόταν τα χρόνια εκείνα, γιατί δεν ήταν τα σχέδια αυτά ακριβώς, βέβαια.
- Ερ. Όχι, λέω ως μικρός προλάβατε δηλαδή να δείτε βροντόλυρα.
- Π.Γ. Σου λέω τον γέρο αυτόν και τον άλλο τον Παπατζανή τότε πρόλαβα καλά. Πάρα πολύ καλά.
- Ερ. Βιολόλυρα;
- Π.Γ. Όχι, βιολόλυρα δεν παίζανε στο χωριό το δικό μας, παίζανε λύρα κλασική, αυτή τη δικιά τους.
- Ερ. Και με συνοδεία, λαούτο ή και μαντολίνο;
- Π.Γ. Λαούτο. Λαούτο έπαιζε θυμάμαι ο συγχωρεμένος ο Κωστάκης ο Βαγγέλης και ο Σαμψός ο Στέλιος. Τα κοπέλια του που έχουνε τη «Μέλισσα» τώρα, αυτοί ήτανε εκείνοι οι λαουτιέρηδες της εποχής εκείνης. Βέβαια.
- Ερ. Οι τουρίστες αγοράζουνε λύρα ή είναι κάτι ακριβό;
- Π.Γ. Όχι, παίρνουνε πολλές λύρες. Τώρα το καλοκαίρι δίνουμε.
- Ερ. Μάλιστα. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ κύριε Νικολή και κύριε Γιώργο.
- Π.Γ. Να είστε καλά.
- Ερ. Νίκο, εσύ το πρώτο σου γλέντι πότε έγινε; Αν έγινε;
- Π.Ν. Έχει γίνει το πρώτο μου γλέντι και ήτανε...
- Ερ. Πού; Πώς;
- Π.Γ. Ήταν στο «Άλφα, άλφα», στο γάμο του Σκευάκη, που είχε παντρευτεί η κόρη του Σκευάκη.
- Π.Ν. Εκεί ήτανε η πρώτη φορά.
- Ερ. Και σε συνοδεύανε; Δυο λαούτα; Κιθάρα;
- Π.Ν. Δύο λαούτα, ναι, δύο λαούτα.

- Π.Γ. Ο κύριος που είναι απ' όξω, ο κύριος Καραπιδάκης που είναι απ' όξω που παίζει λαούτο και τραγουδάει και ο Μανιαδάκης που έπαιζε κι αυτός λαούτο. Τώρα είναι να παίζουνε πάλι σε ένα γάμο που είναι τον Ιούλιο.
- Π.Ν. Οπότε και το επάγγελμα του λυράρη δεν το εγκαταλείπεις τελείως επειδή ξεκινάς κυρίως τον οργανοποιό. Δηλαδή σε κάποια γλέντια μπορείς να συμμετέχεις, λες ναι.
- Π.Γ. Να, αυτά τα πράγματα είναι αλληλένδετα. Να όπως τώρα πάει στην Βυζαντινή μουσική και ξέρω 'γω και πάει και παίζει, δοκιμάζει σ' ένα γλέντι. «Δεν ξενερώνεις» για να το πούμε έτσι στην καθομιλουμένη, είναι μια δουλειά που το ένα βοηθάει το άλλο. Αυτή είναι η διαφορά.
- Ερ. Κάποια λύρα δική σας που να την έχετε κρατήσει και να μην την έχετε δώσει επειδή συναισθηματικά είστε δεμένος;
- Π.Γ. Δυστυχώς δεν έχω καμία.
- Ερ. Όλες φεύγουνε.
- Π.Γ. Την πρώτη λύρα μου ήθελα να έχω, αλλά τελικώς δεν μπόρεσα να την βρω. Την ψάχνω ακόμα.
- Ερ. Δεν θυμάστε πού την έχετε δώσει;
- Π.Γ. Η δεύτερη πάντως ξέρω πού είναι, γιατί η δεύτερη είναι κανονική, γιατί η πρώτη ήτανε κάπως μικρότερη και αυτή πιστεύω ότι μπορεί να την πάρω πίσω. Αλλά η πρώτη τώρα την έχω ψάξει τώρα και δεν μπορώ να τήνε βρω.
- Ερ. Όλες δηλαδή όσο και καλή και αν είναι, όσο και να πείτε «Παναγία μου, τι έχω κάνει, να την κρατήσω να την έχω ενδύμιο», δεν τη κρατάτε.
- Π.Γ. Για την ώρα, δεν έχω κάνει κάποια τέτοια κίνηση, που θα 'πρεπε βέβαια να έχω κι εγώ μια κρατήσει, αλλά εν τω μεταξύ περιπτώσει εμένα η έγνοια μου είναι μέχρι να την τελειώσω, να βγει πάρα πολύ καλή, να δω ότι μ' αρέσει και από 'κει και πέρα όποιος την πάρει χαλάλι του, να την ευχαριστηθεί αυτός κι εγώ...
- Ερ. Μάλιστα. Ωραία.
- Ερ. Ήταν τιμή μας που συμμετείχατε στο πρόγραμμα.
- Π.Γ. Να 'στε καλά.

Ερ. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ και σας ευχόμαστε να είστε καλά και να συνεχίσετε το έργο σας.

Π.Γ. Αμήν. Κι εσείς επίσης.